

**Katarzyna Jurzak-Mączka,  
Katarzyna Struzińska, Michalina  
Szafrńska**

---

**Bezpieczeństwo w krakowskich  
szkołach wyższych ze szczególnym  
uwzględnieniem Uniwersytetu  
Jagiellońskiego : perspektywa  
empiryczna**

---

Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 2, 89-117

---

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach  
dozwolonego użytku.

Katarzyna JURZAK-MĄCZKA, Katarzyna STRUZIŃSKA, Michalina SZAFRAŃSKA

Uniwersytet Jagielloński

## BEZPIECZEŃSTWO W KRAKOWSKICH SZKOŁACH WYŻSZYCH ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO – PERSPEKTYWA EMPIRYCZNA

### Wprowadzenie

Na mocy art. 66 ust. 2 pkt 5) ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym<sup>1</sup> (dalej u.p.s.w.) dbałość o przestrzeganie prawa oraz zapewnienie bezpieczeństwa na terenie uczelni została powierzona rektorowi. Jego obowiązki w zakresie zapewniania porządku i bezpieczeństwa zostały uregulowane w czterech przepisach działu V ustawy zatytułowanego *Utrzymanie porządku i bezpieczeństwa na terenie uczelni*. W artykule 227 powtórzono, iż do obowiązków rektora należy zapewnianie bezpieczeństwa i porządku, a także uregulowano kwestie związane z wkraczaniem służb państwowych odpowiedzialnych za utrzymanie porządku publicznego oraz bezpieczeństwa wewnętrznego na teren uczelni. Kolejne artykuły działu piątego obejmują zagadnienia bezpieczeństwa i higieny pracy (art. 228 – delegujący do wydania rozporządzenia w tej sprawie), dopuszczalności zawieszenia zajęć lub czasowego zamknięcia uczelni w razie wystąpienia okoliczności uniemożliwiających jej normalne funkcjonowanie (art. 229) oraz prawa studentów, doktorantów i pracowników uczelni do organizowania zgromadzeń (art. 230).

Najbardziej szczegółowa regulacja dotyczy kwestii z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy,<sup>2</sup> zaś pozostałe aspekty zapewniania bezpieczeństwa i porządku uregulowane zostały znacznie bardziej ogólnie. Tym samym pozostawiono znaczną swobodę decyzyjną przy ustalaniu, jakiego typu działania powinien podejmować rektor, dbając o utrzymanie bezpieczeństwa i porządku na terenie uczelni, co umożliwia dostosowanie przedsięwziętych inicjatyw do potrzeb konkretnej szkoły wyższej. Jednakże ogólny sposób regulacji kwestii związanych z zapewnianiem bezpieczeństwa może również budzić istotne wątpliwości, szczególnie w kontekście treści art. 227 ust. 2, zgodnie z którym „teren uczelni określa rektor w porozumieniu z właściwym organem samorządu terytorialnego”. Można przyjąć, iż zgodnie z tym przepisem zakres obowiązków rektora związanych z utrzymaniem porządku i bezpieczeństwa ograniczony jest wyłącznie do obszaru określonego na mocy wspomnianego porozumienia. Trudno jednak rozpoznać w tym zakresie intencję ustawodawcy, szczególnie, że „teren uczelni” pojawia się także w kontekście uprawnień samorządu studenckiego do prowadzenia działalności w zakresie spraw studenckich, w tym socjalno-bytowych i kulturalnych (art. 202 ust. 5 u.p.s.w.). Komentarze do ustawy-Prawo o szkolnictwie wyższym odnoszą się do analizowanych tu kwestii bardzo pobieżnie. W komentarzu do art. 227 wydanym przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego E. Ura kładzie

<sup>1</sup> Dz.U. z 2005 r., nr 164, poz. 1365 z późn. zm.

<sup>2</sup> Art. 228 ust. 2 ustawy zawiera delegację do wydania rozporządzenia w tym zakresie. Por. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 lipca 2007 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy w uczelniach, Dz. U. 2007, nr 128, poz. 897

nacisk przede wszystkim na zdefiniowanie bezpieczeństwa i porządku.<sup>3</sup> W innym komentarzu P. Nowik zwraca uwagę na to, że wyznaczony przez rektora i organ samorządu terytorialnego „teren uczelni” stanowi obszar, „na którym wyłączony jest z mocy tego przepisu obowiązek Policji ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego”.<sup>4</sup> Dbałość o bezpieczeństwo i porządek na nim należy zatem do rektora uczelni. Jedyne sposoby jego realizacji wskazany przez cytowanego autora, to możliwość powoływania przez rektora „wewnątrzuczelnianych służb ochrony”.<sup>5</sup>

Wobec braku głębszej refleksji, zarówno teoretycznej, jak i empirycznej, na ten temat, warto przeanalizować na przykładzie Krakowa, w jaki sposób obowiązek utrzymania bezpieczeństwa i porządku w szkołach wyższych jest realizowany. Nie ulega wątpliwości, że rzetelne wypełnienie ustawowego obowiązku zapewniania bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie uczelni wymaga szeregu kompleksowych działań o różnorodnym charakterze, wykraczających poza zapewnienie ochrony przeciwpożarowej czy też montaż fizycznych zabezpieczeń uczelnianych budynków. Niekwestionowany w nauce kryminologii czy polityki kryminalnej wzrost znaczenia prewencji jako kluczowego aspektu zapewniania bezpieczeństwa obywateli (w tym także studentów) oraz podkreślana przez ekspertów potrzeba systemowości i koordynacji podejmowanych w tym zakresie działań, skłaniają do refleksji nad nowymi formami zapewniania bezpieczeństwa, także w obrębie struktur uczelnianych.

Problematyka bezpieczeństwa studentów nie była dotąd przedmiotem analiz w polskiej literaturze przedmiotu. Za niepokojący należy uznać w szczególności brak opracowań teoretycznych przedstawionego problemu. Niewątpliwie luki tej nie wypełniają ogólne publikacje dotyczące bezpieczeństwa. Co więcej, prowadzone w Polsce i na świecie badania dotyczące bezpieczeństwa w miastach (ich wybranych dzielnicach) uwzględniały jedynie zagrożenia „typowe” dotyczące mieszkańców bez względu na posiadanie przez nich statusu studenta. Bezpieczeństwo studentów jako wyodrębnionej grupy społecznej było przedmiotem nielicznych badań, które nadto analizowały jedynie wybrane zagrożenia. Przeprowadzone na Uniwersytecie Jagiellońskim i siedmiu innych polskich uczelniach badania – *Przemoc seksualna wobec kobiet, nękanie i strach przed przestępczością*,<sup>6</sup> choć obejmowały wyłącznie problematykę zagrożeń o podłożu seksualnym, pokazały, iż zagadnienie bezpieczeństwa studentów nie spotyka się z zainteresowaniem odpowiadającym jego społecznej doniosłości ani

<sup>3</sup> W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego*. Warszawa 2013, s. 514-517. W szczególności bezpieczeństwo studentów, doktorantów, pracowników zostaje uznane za wartość chronioną.

<sup>4</sup> M. Pyter (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Wydawnictwo C. H. Beck. Warszawa 2012, s. 1064. W trzecim dostępnym na rynku komentarzu ww. zagadnienia nie zostały w ogóle omówione, ponieważ dotyczy on wyłącznie przepisów znolizowanych w 2011 r. Por. H. Izdebski, J. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw*. Warszawa 2011

<sup>5</sup> Ibidem, s. 1065. Wątpliwości może budzić określenie „wewnątrzuczelnianych służb ochrony”, szczególnie w kontekście „wewnętrznych służb ochrony”, o których mowa w rozdziale 3 ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz. U. z 2005 r., nr 145, poz. 1221 tekst jedn. ze zm.)

<sup>6</sup> *Gender-based Violence, Stalking and Fear of Crime*, EU-Project 2009-2011, *Research Report Publication*, [http://vmrz0183.vm.ruhr-uni-bochum.de/gendercrime/pdf/gendercrime\\_final\\_report\\_printable\\_version.pdf](http://vmrz0183.vm.ruhr-uni-bochum.de/gendercrime/pdf/gendercrime_final_report_printable_version.pdf) (pobrano 30.07.2013 r.)

w środowisku naukowym (publikacje na ten temat na świecie są raczej rzadkie i koncentrują się wokół rzeczywistości kampusu, w Polsce zaś – jak już wspomniano – nie ma ich praktycznie wcale), ani wśród praktyków, tj. osób, organizacji czy instytucji, które są lub powinny być zaangażowane w zapewnianie bezpieczeństwa studentom.

### **Problemy badawcze i założenia metodologiczne**

Podstawowy cel naukowy niniejszego artykułu stanowi analiza stosowanych na krakowskich uczelniach rozwiązań, sprzyjających poprawie bezpieczeństwa i porządku. Artykuł jest efektem projektu badawczego *Bezpieczeństwo studentów i doktorantów na Uniwersytecie Jagiellońskim* realizowanego od września 2011 r. do grudnia 2012 r.<sup>7</sup> Obok naukowej analizy zjawiska, badania miały również na celu sformułowanie rekomendacji dla władz uczelni, które posłużą stworzeniu efektywnego systemu prewencji i reakcji na zagrożenia związane z bezpieczeństwem na uniwersytecie. W oparciu o krytyczną analizę dotychczasowych działań na rzecz bezpieczeństwa na UJ, analizę istniejących dobrych praktyk, skutecznych rozwiązań przyjętych na innych uczelniach oraz rozpoznanie potrzeb w tym zakresie sformułowane zostały postulaty dotyczące ewentualnych zmian oraz ulepszeń w zakresie zapewniania bezpieczeństwa studentom i doktorantom UJ. Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego na mocy zarządzenia nr 37 z dnia 31 marca 2011 r. powołał pełnomocnika ds. bezpieczeństwa studentów i doktorantów<sup>8</sup> w celu wdrożenia rozwiązań służących poprawie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie uczelni. W związku z tym, iż wcześniej nie istniały żadne regulacje uwzględniające tę problematykę, system bezpieczeństwa opracowywany na Uniwersytecie Jagiellońskim kształtowany jest od podstaw. Podjęcie skutecznych działań w tym zakresie będzie sprzyjać uzyskanie wiedzy na temat funkcjonowania rozwiązań służących zapewnieniu oraz poprawie bezpieczeństwa na terenie innych uczelni oraz ewentualnych problemów w tym zakresie.

Projekt realizowany był na dwóch uzupełniających się płaszczyznach badawczych – empirycznej i teoretycznej. W warstwie empirycznej do analizy problemu badawczego wykorzystano technikę wywiadu pogłębionego (indywidualnego bądź grupowego). Niniejszy artykuł został poświęcony omówieniu działań na rzecz bezpieczeństwa podjętych dotychczas na UJ oraz analizie i interpretacji danych zgromadzonych podczas wywiadów pogłębionych

<sup>7</sup> Projekt finansowany w ramach konkursu na grant badawczy dla młodych naukowców na Wydziale Prawa i Administracji UJ ogłoszonego w 2011 r. (nr K/DSC/000419)

<sup>8</sup> Zarządzenie nr 37 Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego z 31 marca 2011 r. w sprawie powołania i ustalenia zakresu działania Pełnomocnika Rektora UJ ds. bezpieczeństwa studentów i doktorantów (dalej nazywane „zarządzeniem”), <http://www.bezpieczny-student.uj.edu.pl/documents/3775751/cfaeb58d-f515-4df1-a296-dda366e72ec8> (pobrano 30.07.2013 r.) Na podstawie wniosków z badań empirycznych przeprowadzonych w ramach wspomnianego wyżej projektu badawczego *Przemoc seksualna wobec kobiet, nękanie i strach przed przestępczością* zespół badawczy projektu opracował rekomendacje dla władz Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ogniskowały się one wokół dwóch kwestii – opracowania polityki uczelni wobec niedopuszczalnych zachowań w sferze seksualnej oraz powołania pełnomocnika rektora właściwego do tych spraw. Zwrócono przy tym uwagę na okoliczność, iż pełnomocnik powinien pełnić funkcję koordynatora działań, tworząc system pomocy i reakcji na niechciane zachowania, jak również zajmować się innymi sprawami związanymi z zapewnieniem bezpieczeństwa studentów. W oparciu o tak sformułowane rekomendacje przyjęto zarządzenie statuujące działalność pełnomocnika.

z ekspertami.<sup>9</sup> Dobór uczestników do badań miał charakter celowy. Kryterium stanowiło faktyczne lub oczekiwane zaangażowanie danego podmiotu w proces zapewniania bezpieczeństwa studentom, wynikające z wykonywanej profesji lub pełnionej funkcji. Wśród ogółu respondentów wyróżnić można trzy grupy. Pierwszą stanowią przedstawiciele instytucji i organizacji powiązanych prawnie lub funkcjonalnie z Uniwersytetem Jagiellońskim. Drugą – reprezentanci innych krakowskich szkół wyższych. Trzecią zaś, przedstawiciele Policji, których aktywność w znaczący sposób wiąże się z tematyką badań.

W oparciu o dostępne źródła informacji, takie jak: dane internetowe, ustalenia telefoniczne i bezpośrednie rozmowy, wyłoniono ekspertów, z którymi przeprowadzone zostały wywiady pogłębione. Do udziału w indywidualnych wywiadach zaproszono przedstawiciela najwyższych władz UJ – prorektora ds. dydaktyki, przedstawiciela Towarzystwa Doktorantów, przedstawiciela Komendy Miejskiej Policji w Krakowie odpowiedzialnego za współpracę ze szkołami wyższymi w zakresie programu Zintegrowana Polityka Bezpieczeństwa, przedstawiciela zarządu Fundacji Studentów i Absolwentów UJ „Bratniak”<sup>10</sup> oraz pięciu przedstawicieli tych uczelni krakowskich, które – spośród pozostałych – wyróżnia wprowadzenie instytucjonalnych rozwiązań służących zapewnieniu bezpieczeństwa studentów i doktorantów. W ostatniej wymienionej grupie znaleźli się reprezentanci pięciu uczelni krakowskich: Akademii Górniczo-Hutniczej, Akademii Wychowania Fizycznego, Krakowskiej Akademii, Politechniki Krakowskiej, Uniwersytetu Ekonomicznego. Na tych czterech uczelniach publicznych i jednej niepublicznej działają tzw. pełnomocnicy (rektora lub kanclerza) ds. bezpieczeństwa. W przypadku Akademii Wychowania Fizycznego, Krakowskiej Akademii, Politechniki Krakowskiej oraz Uniwersytetu Ekonomicznego pełnomocnicy są zatrudnieni w charakterze pracowników administracyjnych uczelni (podobnie jak na UJ), zaś Akademia Górniczo-Hutnicza przyjęła model odmienny – funkcję pełnomocnika pełni tam przewodniczący samorządu studentów. To właśnie pełnomocnicy, jako podmioty bezpośrednio odpowiedzialne za dbałość o bezpieczeństwo, wytypowani zostali jako respondenci do badań. Z uwagi na fakt, iż przedstawiciele dwóch wytypowanych do badań instytucji wskazali więcej niż jednego rozmówcę, a wywiady z kilkoma osobami ze względu na potencjalne korzyści poznawcze zostały uznane za celowe, przeprowadzone zostały dodatkowo trzy zogniskowane wywiady grupowe: z przedstawicielami Samorządu Studentów UJ,<sup>11</sup> przedstawicielami administracji czterech domów studenckich zarządzanych w imieniu UJ przez fundację „Bratniak” oraz administracji domów studenckich pozostających w zarządzie Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego – Collegium Medicum.<sup>12</sup> Łącznie przeprowadzonych zostało 13 wywiadów.

Celem omawianych badań jakościowych było:

- a) sporządzenie katalogu problemów związanych z bezpieczeństwem studentów i doktorantów na UJ;

<sup>9</sup> Wywiady z ekspertami były prowadzone od maja do lipca 2012 r.

<sup>10</sup> Dalej nazywana fundacją „Bratniak”.

<sup>11</sup> W tym wywiadzie wzięli nadto udział przedstawiciele rad mieszkańców trzech domów studenckich.

<sup>12</sup> W tym wywiadzie również wzięli udział przedstawiciele rad mieszkańców – tym razem dwóch innych domów studenckich.

- b) zebranie opinii na temat praktykowanych na UJ i innych uczelniach sposobów zapewniania bezpieczeństwa studentom i doktorantom;
- c) sformułowanie postulatów dotyczących optymalizacji systemu bezpieczeństwa na UJ.

Oczywiście należy mieć na względzie ograniczoną wartość diagnostyczną badań prowadzonych za pomocą techniki wywiadu pogłębionego. Niewielka próba, dobór nielosowy i w konsekwencji brak reprezentatywności każą z wielką ostrożnością podchodzić do wszelkich generalizacji. Przedstawiane w niniejszym tekście badania służyć miały jednak przede wszystkim dogłębnemu poznaniu sposobu, w jaki osoby mające szczególny związek z problemem bezpieczeństwa w szkołach wyższych postrzegają go i doświadczają w codziennej pracy (działalności), stąd decyzja o jakościowym charakterze badań.

Analizę wyników poprzedzi krótka prezentacja zakresu kompetencji oraz dotychczasowej działalności pełnomocnika ds. bezpieczeństwa w Uniwersytecie Jagiellońskim.

### **Pełnomocnik Rektora UJ ds. bezpieczeństwa studentów i doktorantów**

Zgodnie z treścią zarządzenia w sprawie powołania i ustalenia zakresu działania Pełnomocnika Rektora UJ ds. bezpieczeństwa studentów i doktorantów celem powołania pełnomocnika jest „umożliwienie wdrożenia systemowych działań o charakterze prewencyjnym, edukacyjnym i organizacyjnym służących zapewnieniu bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Uniwersytetu”.<sup>13</sup> Zakres obowiązków pełnomocnika jest zakreślony bardzo szeroko, obejmuje bowiem: prowadzenie działalności promocyjnej, informacyjnej oraz edukacyjnej w zakresie zapewniania bezpieczeństwa studentom i doktorantom; monitorowanie sytuacji w zakresie bezpieczeństwa i poczucia bezpieczeństwa studentów oraz reagowanie na zgłaszane przez studentów, doktorantów, a także pracowników UJ zagrożenia dla bezpieczeństwa; przygotowywanie dla rektora propozycji i wniosków dotyczących rozwiązywania problemów związanych z bezpieczeństwem studentów oraz doktorantów; udzielanie pomocy merytorycznej lub informacji na temat możliwości jej szybkiego i efektywnego uzyskania osobom dotkniętym zdarzeniem naruszającym bezpieczeństwo. Zarządzenie zawiera również otwarty katalog zadań dotyczących diagnozy sytuacji (prowadzenie cyklicznych badań poczucia bezpieczeństwa na uczelni i w domach studenckich), profilaktyki<sup>14</sup> oraz reakcji na zagrożenia,<sup>15</sup> jakie powinny być podejmowane przez pełnomocnika. Kompetencje pełnomocnika określono

<sup>13</sup> Nacisk położono na oddziaływanie prewencyjne wskazując pośród celów szczegółowych m.in. przeciwdziałanie wystąpieniu zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu studentów i doktorantów oraz promowanie zachowań bezpiecznych i metod unikania zagrożeń lub radzenia sobie z nimi.

<sup>14</sup> Por. punkty 4-7 oraz 11-12 zarządzenia. W szczególności: prowadzenie strony internetowej stanowiącej zbiór informacji na temat bezpieczeństwa na uczelni, aktualnych działań pełnomocnika, procedur, instytucji pomocowych; prowadzenie kampanii społecznych, imprez promujących bezpieczeństwo; opracowanie materiałów promocyjnych i edukacyjnych.

<sup>15</sup> Por. punkty 1-3, 9-12 zarządzenia. W szczególności opracowanie i doskonalenie wewnętrznych procedur reagowania na zagrożenia lub naruszenia bezpieczeństwa, w tym na przypadki molestowania seksualnego, przeciwdziałanie wszelkim przejawom dyskryminacji ze względu na płeć; współpraca z kierownikami jednostek organizacyjnych uczelni, Centrum Alternatywnego Rozwiązywania Sporów oraz Studencką Poradnią Prawną działającymi przy Wydziale Prawa i Administracji, a także z podmiotami zewnętrznymi zajmującymi się zapewnianiem bezpieczeństwa i udzielaniem pomocy.

„podmiotowo” – formułując przedmiot jego działalności w odniesieniu do studentów i doktorantów.<sup>16</sup> Pełnomocnik realizuje powierzone mu zadania m. in. poprzez „występowanie do właściwych organów UJ z wnioskami o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego wobec osób, które dopuściły się czynu zagrażającego bezpieczeństwu studentów i doktorantów”.<sup>17</sup> Zarządzenie umożliwia również prorektorowi UJ ds. dydaktyki powołanie do współpracy z pełnomocnikiem ekspertów z dziedziny bezpieczeństwa, prawa, psychologii, resocjalizacji lub innych dyscyplin, a także obciąża pełnomocnika do składania rektorowi corocznych sprawozdań z działalności.<sup>18</sup>

W początkowym okresie działalność pełnomocnika skoncentrowana była na organizowaniu instytucjonalnego wsparcia dla planowanych działań. Pozyskanie partnerów zainteresowanych współpracą na rzecz bezpieczeństwa (stworzenie „koalicji”, „sieci współpracy”) zarówno wśród jednostek Uniwersytetu Jagiellońskiego, miejskich instytucji pomocowych, jak i organizacji pozarządowych postrzegane było bowiem jako niezbędny warunek skuteczności inicjatyw podejmowanych przez pełnomocnika. Nacisk położono na angażowanie do współpracy studentów i doktorantów UJ, jako inspiratorów oraz najważniejszych recenzentów podejmowanych przez niego inicjatyw. Dzięki pracy wolontariuszy zrealizowano szereg akcji profilaktycznych, które cieszyły się zainteresowaniem studentów i doktorantów. Omawiając dotychczasową aktywność pełnomocnika warto zwrócić uwagę na następujące działania:

- przy współpracy z funkcjonariuszami z wydziałów prewencji Komendy Miejskiej Policji w Krakowie oraz Małopolskiej Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie na Uniwersytecie Jagiellońskim przeprowadzono szkolenia dla pracowników domów studenckich poprzedzające EURO 2012, a dotyczące przeciwdziałania narkomanii oraz reagowania na sytuacje zagrażające bezpieczeństwu mieszkańców akademików;
- uruchomiono stronę internetową *Bezpieczny Student UJ*,<sup>19</sup> która zawiera informacje m. in. o instytucjach pomocowych, bieżących wydarzeniach związanych z działalnością pełnomocnika, materiały edukacyjne;
- z inicjatywy pełnomocnika 27 sierpnia 2012 r. rektor podpisał z Komendą Miejską Policji w Krakowie porozumienie w sprawie przeciwdziałania narkomanii i zagrożeniom terrorystycznym oraz zasad postępowania w przypadku wezwania i wkroczenia Policji na teren Uniwersytetu Jagiellońskiego;<sup>20</sup>

<sup>16</sup> Pominięto słuchaczy studiów podyplomowych z racji na specyfikę tej formy kształcenia. Niemniej jednak osoby te mogą korzystać z części działań na rzecz bezpieczeństwa adresowanych do całej społeczności akademickiej – np. strony internetowej, materiałów profilaktycznych.

<sup>17</sup> Por. § 4 zarządzenia.

<sup>18</sup> Por. § 5-6 zarządzenia.

<sup>19</sup> *Bezpieczny Student UJ*, [www.bezpieczny-student.uj.edu.pl](http://www.bezpieczny-student.uj.edu.pl) (pobrano 30.07.2013 r.)

<sup>20</sup> Pełna treść porozumienia została udostępniona na stronie: <http://www.uj.edu.pl/documents/10172/7c5d9ba8-97b4-43b9-8053-524a44081b25>. W ślad za porozumieniem, 2 października 2012 r., rektor wydał zarządzenie nr 95 w sprawie postępowania w przypadku wzywania i wkraczania na teren Uniwersytetu Jagiellońskiego Policji i innych służb państwowych odpowiedzialnych za utrzymanie porządku publicznego i bezpieczeństwa wewnętrznego, <http://www.bezpieczny-student.uj.edu.pl/documents/3775751/c0f524d5-2922-493a-9731-1aaf98c27935> (pobrano 30.07.2013 r.) Osoby uprawnione do wzywania policji na teren uczelni w imieniu rektora zobowiązano do sporządzenia zawiadomienia o terminie, miejscu, zdarzeniu uzasadniającym wezwanie i przekazania go do Biura Rektora UJ lub Biura Kanclerza UJ. Nadto w porozumieniu strony wyraziły wolę prowadzenia działań

- współpraca Pełnomocnika z Fundacją „Autonomia” zaowocowała uczestnictwem w międzynarodowej kampanii *16 dni akcji przeciwko przemoccy ze względu na płeć* realizowanej na przełomie listopada i grudnia 2012 roku; w ramach akcji zorganizowano warsztaty antydyskryminacyjne i antyprzemocowe, zaś kampanię zainicjowała konferencja naukowa adresowana do całej społeczności akademickiej UJ, podczas której zostały omówione wyniki badań poświęconych zjawisku molestowania seksualnego na uczelniach, a następnie zaprezentowano dobre praktyki antydyskryminacyjne;
- przeprowadzono również kilka akcji profilaktycznych, których tematykę dostosowywano do zgłaszanych przez studentów potrzeb oraz bieżących wydarzeń na uczelni i w Krakowie (np. szkolenia dla studentów poprzedzające EURO 2012, koncert profilaktyczny zorganizowany przez Koło Naukowe Pedagogów Resocjalizacyjnych UJ czy też działania wolontariuszy tego koła podczas Juwenaliów); udział studentów w organizowanych dla nich wydarzeniach był dobrowolny.<sup>21</sup>

Działania reaktywne podejmowane były przez pełnomocnika przede wszystkim w związku z sytuacjami zgłaszanymi przez osoby kierujące domami studenckimi lub pracowników jednostek organizacyjnych uczelni. Każdy przypadek został potraktowany indywidualnie. Z uwagi na szeroki zakres zagadnień, jakimi zajmuje się pełnomocnik, procedura reagowania nie przyjęła dotąd sformalizowanej postaci. Po otrzymaniu zgłoszenia pełnomocnik wstępnie zapoznaje się ze sprawą i przekazuje osobie zainteresowanej informacje na temat posiadanych kompetencji. W przypadkach niekwalifikujących się do podjęcia działań przez pełnomocnika, osoba zostaje skierowana do odpowiedniej jednostki organizacyjnej uczelni i/lub otrzymuje listę instytucji świadczących pomoc w podobnych przypadkach. Natomiast, gdy sprawa mieści się w kompetencjach pełnomocnika, zbiera on szczegółowe informacje na temat sprawy (przy jej wyjaśnianiu współpracuje z odpowiednimi jednostkami organizacyjnymi uczelni) oraz oczekiwania osoby zgłaszającej. Następnie ustala, jakie działania można podjąć w danej sytuacji, w szczególności z czyjej pomocy (na uczelni lub poza nią) może dodatkowo skorzystać osoba zgłaszająca i przekazuje jej te informacje. Po zaakceptowaniu proponowanego rozwiązania pełnomocnik podejmuje działania

---

w ramach omówionego niżej programu Zintegrowanej Polityki Bezpieczeństwa w dokumencie wskazano pełnomocnika oraz funkcjonariusza wydziału prewencji KMP jako osoby odpowiedzialne za realizację zadań – swego rodzaju „oficerów łącznikowych”, co umożliwia sprawniejszą współpracę uczelni i policji.

<sup>21</sup> Do końca roku akademickiego 2012/1013 nie zostały przeprowadzane obowiązkowe spotkania informacyjno-edukacyjne dla studentów pierwszego roku na temat zagrożeń występujących w Krakowie, działalności policji, możliwości uzyskania pomocy, których zorganizowanie przewiduje §5 Regulaminu nadawania certyfikatu „Uczelnia Wyższa Promująca Bezpieczeństwo” w ramach Zintegrowanej Polityki Bezpieczeństwa (patrz niżej). Realizacja takich zajęć dla wszystkich studentów pierwszego roku na Uniwersytecie Jagiellońskim napotyka na poważne trudności z powodu braku wspólnych dla wszystkich kierunków, a nawet w ramach danego kierunku, godzin wolnych od zajęć, a także znacznej liczby studentów (około 10 tysięcy na studiach I stopnia i ok. 7 tysięcy na studiach II stopnia w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym). Konieczne będzie zatem najpewniej przeprowadzenie zajęć tylko dla wybranych grup studentów (np. z wydziałowych rad samorządu studentów, przedstawicieli organizacji studenckich, kół naukowych etc.). Z tego względu zasadne wydaje się też rozważenie włączenia elementów szkolenia do kursu BHP obowiązkowego dla wszystkich studentów, realizowanego na UJ w formie e-learningu.



w sprawie. Studenci nie korzystali dotychczas z możliwości anonimowego zgłoszenia, ale też sprawy, z którymi zwracali się do pełnomocnika nie dotyczyły kwestii intymnych, w tym związanych ze sferą seksualną. W przypadku anonimowego zgłoszenia, kiedy pozostawiono adres kontaktowy, sposób postępowania pełnomocnika byłby analogiczny do opisanego wyżej, bowiem nawet w sytuacji, gdy zgłaszający występuje do pełnomocnika nieanonimowo, jego dane nie są ujawniane osobom trzecim, jeśli nie wymagają tego okoliczności sprawy. Nie istnieje możliwość rozwiązania sprawy w przypadku zgłoszenia anonimowego, gdy osoba zgłaszająca się nie życzy sobie kontaktu. Należy także pamiętać, że w sprawach wymagających skierowania wniosku o wszczęcie postępowania wyjaśniającego przez rzecznika dyscyplinarnego, zapewnienie anonimowości osobie zgłaszającej, a także sprawcy, może być utrudnione, a nawet niemożliwe.<sup>22</sup>

### **Poziom bezpieczeństwa w krakowskich szkołach wyższych**

Wszyscy respondenci wywiadów pogłębionych pozytywnie ocenili poziom bezpieczeństwa na swoich uczelniach. Jeśli chodzi o Uniwersytet Jagielloński prorektor ds. dydaktyki stwierdził: *Z głębokim przekonaniem mogę powiedzieć, że stan bezpieczeństwa jest na dobrym poziomie.* Wskazywał on jednak na konieczność rozróżnienia subiektywnego i obiektywnego poziomu bezpieczeństwa: *Jeśli nawet – w sensie obiektywnym – nie mamy do czynienia z jakimś szczególnym zagrożeniem bezpieczeństwa lub wzrostem zagrożenia, to nie należy lekceważyć faktu, że obecnie świadomość studentów dotycząca potencjalnych niebezpieczeństw jest znacząco wyższa, co może obniżyć ich poczucie bezpieczeństwa.* Również przedstawiciele samorządu studentów uznali sytuację za dobrą, o czym świadczą takie stwierdzenia jak: *jest dość bezpiecznie i nie ma żadnych zagrożeń (...) wszystkie przepisy są wypełniane; (...) budynki uczelni są bezpieczne, akademiki również; (...) nie widzę żadnego problemu, jeżeli chodzi o bezpieczeństwo na naszym uniwersytecie.* Na podstawie wypowiedzi respondentów można stwierdzić, że podstawę ich oceny poziomu bezpieczeństwa stanowiło to, że słyszeli oni tylko o pojedynczych zagrożeniach, a osobiście nie spotkali się z żadnym realnym niebezpieczeństwem. Ponadto uznawali oni sytuację za dobrą na podstawie posiadanej przez uniwersytet infrastruktury, m. in. gaśnic, czujników przeciwpożarowych, alarmów, monitoringu, ochrony. Wysoką ocenę poziomu bezpieczeństwa potwierdzają wyniki przeprowadzonego na Uniwersytecie Jagiellońskim w 2012 roku w ramach Barometru Satysfakcji Studenckiej badania ankietowego. 96% respondentów uznało, że czuje się na uczelni bezpiecznie, jeszcze wyższy wskaźnik poczucia bezpieczeństwa uzyskano w pytaniu dotyczącym macierzystych jednostek naukowych studentów – zaledwie 2,6% respondentów zadeklarowało, że przebywając na należącym do nich terenie odczuwa zagrożenie.<sup>23</sup>

<sup>22</sup> Samo poinformowanie rektora przez pełnomocnika o sytuacji uzasadniającej wszczęcie postępowania wyjaśniającego, wymaga wskazania osoby pokrzywdzonej. W toku sprawy przed rzecznikiem dyscyplinarnym i komisją dyscyplinarną konieczne jest zebranie dowodów (np. przesłuchanie świadków), zaś ustalone w aktach okoliczności sprawy jednoznacznie identyfikują uczestników zdarzenia. Może to skutecznie zniechęcać pokrzywdzonych, szczególnie w przypadkach molestowania seksualnego, do zgłaszania sprawy.

<sup>23</sup> Por. <http://www.jakosc.uj.edu.pl/web/jakosc-ksztalcenia/raporty> (pobrano 30.07.2013 r.)

Także przedstawiciele innych uczelni, którzy wzięli udział w badaniach, wysoko ocenili poziom bezpieczeństwa w reprezentowanych przez siebie placówkach. Respondent z Politechniki Krakowskiej na potwierdzenie swych słów przedstawił wyniki przeprowadzonych wśród studentów tej uczelni w 2012 r. roku badań, które świadczą o tym, że ponad 81% osób, które wypełniły kwestionariusz oceniło stan bezpieczeństwa na osiedlu studenckim jako dobry bądź bardzo dobry. Podobnej oceny poziomu bezpieczeństwa na Uniwersytecie Ekonomicznym dokonał przedstawiciel tej uczelni w oparciu o przeprowadzoną wśród jej studentów w 2012 roku podczas akcji *Hugs not drugs* ankietę, dotyczącą ich poczucia bezpieczeństwa na terenie akademików. Pokazała ona, że osoby uczące się na tej uczelni uznają owo miejsce za bardzo bezpieczne. Również respondent z Akademii Wychowania Fizycznego, powołując się na wyniki ankiety, przeprowadzonej w 2009 roku podczas wdrażania na uczelni projektu Zintegrowana Polityka Bezpieczeństwa, stwierdził, że studenci akademii czują się bezpiecznie zarówno na jej terenie, jak i w jej pobliżu, co pozwala ocenić, iż bezpieczeństwo (...) *jest na dosyć dobrym poziomie*. Pozytywną ocenę dotyczącą poziomu bezpieczeństwa wyraził w trakcie wywiadu także respondent z Akademii Górniczo-Hutniczej, który jednocześnie podkreślił, że dzięki rozwijaniu infrastruktury oraz podjęciu ścisłej współpracy z innymi podmiotami, np. policją, uczelnia ta, a w szczególności należące do niej akademiki, staje się miejscem coraz bezpieczniejszym.

Podstawowe zagrożenie, z którym muszą się mierzyć wszystkie przebadane krakowskie uczelnie, stanowią kradzieże. W przypadku Uniwersytetu Jagiellońskiego, Akademii Górniczo-Hutniczej oraz Politechniki Krakowskiej jest to przede wszystkim zabór mienia z pokoiów w akademikach, przy czym respondent z AGH dodał, że na terenie miasteczka studenckiego akademii zdarzają się stosunkowo często także kradzieże rowerów. Osoby reprezentujące pozostałe szkoły wyższe za zasadniczy problem uznały kradzieże, które mają miejsce na terenie uczelni, ale nie w domach studenckich. W przypadku Akademii Wychowania Fizycznego problem stanowią kradzieże w szatniach, zaś ofiarami tego rodzaju czynów bywają nie tylko studencki, lecz także pracownicy. Na terenie Politechniki Krakowskiej najczęstszym zdarzeniem są kradzieże rowerów przez osoby lub grupy osób spoza uczelni, zaś na Uniwersytecie Ekonomicznym zdarzają się drobne kradzieże, np. torebek pozostawionych przez studentki na korytarzach.

Większość respondentów podkreślała istnienie zagrożeń związanych z położeniem budynków danej jednostki oraz z trasą, którą studenci i pracownicy muszą pokonywać w drodze do oraz z uczelni. Przedstawiciele Uniwersytetu Jagiellońskiego wskazywali na takie kwestie jak napady, kradzieże, czy ataki ze strony grup kibiców. W przypadku Akademii Górniczo-Hutniczej podstawowe zagrożenie stanowi ruch drogowy w okolicy budynków uczelni. W pobliżu miasteczka studenckiego znajduje się niebezpieczne miejsce, w którym dochodziło do wypadków śmiertelnych z udziałem studentów mieszkających w akademikach. Obecnie akademia zabiega o oznakowanie tego miejsca jako szczególnie niebezpiecznego oraz zamontowanie tam odpowiedniego oświetlenia. Problemy związane z infrastrukturą zostały wskazane także przez przedstawiciela Akademii Wychowania Fizycznego, który opowiedział o zagrożeniach w ruchu drogowym w okolicy przystanku komunikacji miejskiej znajdującego się w pobliżu uczelni.

Problem ten udało się rozwiązać, we współpracy z innymi podmiotami, poprzez zabezpieczenie samego przystanku oraz zmianę systemu sygnalizacji świetlnej.

Respondenci z Uniwersytetu Jagiellońskiego i Politechniki Krakowskiej wskazali również na zagrożenia związane z obecnością cudzoziemców na uczelni. Z jednej strony może dochodzić do powstawania konfliktów na tle różnic kulturowych czy religijnych – studenci z zagranicy mogą stać się ofiarami dyskryminujących, niesprawiedliwych czynów. Z drugiej strony, oni sami mogą stwarzać sytuacje niebezpieczne, jeśli nie znają obowiązujących reguł zachowania czy podstawowych zasad bezpieczeństwa.

Wiele zagrożeń występuje na obszarze domów studenckich. Problem ten ma szczególnie duże znaczenie dla Akademii Górniczo-Hutniczej, która z uwagi na położenie miasteczka studenckiego często musi mierzyć się z osobami z zewnątrz, wkraczającymi na jego teren i popełniającymi wykroczenia, takie jak np. spożywanie alkoholu w miejscach publicznych. Osoby takie są zwykle przekonane o własnej bezkarności, ponieważ błędnie interpretują zasady wkraczania m. in. policji na teren uczelni, o których mowa w art. 227 u.p.s.w., jako swego rodzaju „eksterytorialność”. Prorektor UJ ds. dydaktyki wskazał domy studenckie, z uwagi na koncentrację w nich różnorodnej aktywności studentów (od edukacji po rozrywkę), jako miejsce występowania potencjalnych zagrożeń dla bezpieczeństwa. Podkreślał on jednakże, że: *z realnymi naruszeniami mamy do czynienia okazjonalnie*. Wśród problemów występujących w akademikach należących do Uniwersytetu Jagiellońskiego wymieniono również niepożądaną obecność osób spoza domów studenckich, m. in. przytoczony został przykład sprzed paru lat, gdy osoba spoza uczelni, która bezprawnie weszła na teren akademika „Bydgoska”, usiłowała zgwałcić pod prysznicem studentkę. Respondenci z UJ wymienili także inne problemy występujące w domach studenckich: zagrożenia pożarowe (m. in. zaklejanie czujników dymu, palenie papierosów w pokojach), choroby zakaźne, przyjmowanie narkotyków oraz konflikty i złośliwe postępowanie mieszkańców akademików wobec swoich sąsiadów. Należy zauważyć, że o występowaniu tego ostatniego problemu mówili również przedstawiciele Politechniki Krakowskiej oraz Akademii Górniczo-Hutniczej.

Ponadto, wskazani poniżej respondenci, wymienili inne zagrożenia dla bezpieczeństwa, mianowicie:

- prorektor UJ ds. dydaktyki – zagrożenia związane z naruszeniem „sfery intymnej” oraz konfliktami ambicjonalnymi, które w szczególności mogą dotyczyć doktorantów pracujących w zespołach badawczych;<sup>24</sup> zagrożenia związane z obecnością osób z zaburzeniami psychicznymi;
- przedstawiciel Akademii Wychowania Fizycznego – niewystarczający monitoring, brak ogrodzenia oraz położenie w pobliżu parku;
- przedstawiciel Samorządu Studentów UJ – nieodśnieżone zimą chodniki i stan użytkowanych budynków;

<sup>24</sup> Prorektor podkreślił: (...) *nie mam wiedzy o przerażających zjawiskach, okazjonalnie dociera jakaś informacja, (...) jednak nie mam poczucia, żeby to się działo często*. Nadto prorektor stwierdził, że studenci i doktoranci nie są grupą wyizolowaną od reszty społeczeństwa, a znacząca część zagrożeń, która może ich dotyczyć, to zagrożenia typowe dla każdej innej grupy społecznej, niezależne od ich uczelnianego statusu.

- przedstawiciel Politechniki Krakowskiej – spożywanie alkoholu na terenie osiedla studenckiego.

Należy jednocześnie zwrócić uwagę, iż respondent z Uniwersytetu Ekonomicznego wymienił zaledwie jedno zagrożenie dla bezpieczeństwa. Stwierdził on, że na tej uczelni, miały miejsce tylko drobne incydenty polegające na kradzieży pozostawionego bez opieki mienia studentek.

Biorący udział w badaniach przedstawiciel policji ocenił ogólny poziom bezpieczeństwa na krakowskich uczelniach jako bardzo dobry, chociaż przyznał, że wciąż zdarzają się poważne zagrożenia, mają jednak one charakter incydentalny. Dominują problemy z pozoru błahe, acz dokuczliwe, np. zapewnienie bezpiecznej drogi do i z uczelni. Podkreślał przy tym, że studenci często późno kończą zajęcia, które odbywają się na odległych krańcach Krakowa, długo czekają na środki komunikacji miejskiej itp., co może narażać ich na liczne niebezpieczeństwa. W ocenie respondenta część odpowiedzialności za występowanie zagrożeń, zwłaszcza poza uczelnią, ponoszą studenci, którzy zachowują się nierozważnie, zapominając o podstawowych zasadach ostrożności. Obserwuje się jednak zmiany w świadomości osób młodych: (...) *coraz więcej studentów myśli o tym jak zorganizować sobie wyjścia i dbają o własne bezpieczeństwo, a to jest dużo (...) jakby już stworzyli barierę, która może im pomóc*. Wśród podejmowanych przez studentów działań prewencyjnych można wymienić m. in. unikanie samotnych powrotów do domów oraz organizowanie się w grupy, w których jedna osoba nie pije alkoholu i po imprezie odwozi pozostałych do mieszkania czy akademika.

#### **Zapewnianie bezpieczeństwa w wybranych krakowskich szkołach wyższych (innych niż UJ) – wymiar instytucjonalny**

Analizując instytucjonalny wymiar uczelnianych inicjatyw na rzecz bezpieczeństwa, w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na pewną wyraźną prawidłowość: aktywność na polu zapewniania bezpieczeństwa uczelni oraz studentów wykazują przede wszystkim te krakowskie szkoły wyższe, które włączyły się w projekt Zintegrowana Polityka Bezpieczeństwa (ZPB) realizowany od 1996 r. przez Wojewódzką Komendę Policji w Krakowie.<sup>25</sup> Projekt ten jest przejawem oddziaływania filozofii *community policing* w małopolskiej policji, a jego podstawowe założenie stanowi rezygnacja policji z monopolu w zakresie zapewniania bezpieczeństwa i porządku publicznego poprzez poszukiwanie wsparcia w realizacji tego zadania wśród partnerów zewnętrznych i społeczności lokalnych. Celem projektu jest stworzenie stałej sieci partnerów współpracujących na rzecz kompleksowego zapewniania bezpieczeństwa oraz wzmocnienia poczucia bezpieczeństwa na danym obszarze działania, np. na terenie uczelni.

Ze względu na to, iż zaangażowanie każdej z uczelni w zapewnianie bezpieczeństwa studentom powiązane jest ściśle z uczestnictwem w projekcie Zintegrowana Polityka Bezpieczeństwa, celowe wydaje się wskazanie

<sup>25</sup> Nieco inaczej prezentuje się sytuacja na UJ. Tu, jak już wcześniej wzmiankowano, zaangażowanie w działania na rzecz bezpieczeństwa było efektem diagnozy i rekomendacji powstałych na gruncie badań naukowych nad bezpieczeństwem, zaś zawarcie porozumienia w ramach ZPB miało charakter następczy wobec tych działań. Co więcej, już wcześniej takie porozumienie wiązało UJ z Policją, lecz nie owocowało ono realnymi działaniami w tym obszarze.

poszczególnych faz realizacji projektu, które będą punktem wspólnym aktywności każdej z opisywanych szkół. Pierwszy etap stanowi wybór obszaru działania i ogólne wskazanie problemów, którymi należy się zająć. Następnie – przy pomocy badań ankietowych – identyfikuje się najbardziej dotkliwe zagrożenia, ich źródła, skalę oraz obszary występowania, a także wpływ na poczucie bezpieczeństwa studentów. Kolejnym krokiem jest skonstruowanie Zintegrowanego Planu Działania, czyli określenie, na podstawie wyników badań ankietowych, kto (wybór partnerów), co (określenie szczegółowych celów) i w jakiej kolejności może zrobić z problemem oraz rozpoczęcie wdrażania zaplanowanych działań. Na późniejszym etapie realizacji projektu (najwcześniej po sześciu miesiącach od podpisania porozumienia o przystąpieniu do projektu) przedstawiciele Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie przeprowadzają jego audyt, poddając ocenie m. in. dotychczas podjęte przez uczelnię działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa, jakość i efekty współpracy z partnerami zewnętrznymi, a także infrastrukturalny, organizacyjny i techniczny aspekt realizacji projektu.<sup>26</sup> Pozytywny wynik kontroli skutkuje nadaniem szkole wyższej ważnego przez cztery lata certyfikatu *Uczelnia Wyższa Promująca Bezpieczeństwo*.

Za główne warunki formalne powodzenia projektu uznaje się ustalenie, na zasadach partnerstwa, akceptowanych przez wszystkie strony celów działania oraz dbałość o płynną komunikację pomiędzy partnerami. Z perspektywy szkoły wyższej projekt ZPB wyróżnia się następującymi cechami:

- policja jest równym partnerem wszystkich podmiotów współpracujących ze strony uczelni (przedstawiciele administracji ogólnouczelnianej, samorządu studentów), co daje im poczucie realnego wpływu na kształt i jakość współpracy oraz jej efekty;<sup>27</sup>
- ZPB pozwala na kompleksowe zajęcie się problemami występującymi w rzeczywistości uczelnianej oraz na wybór optymalnych strategii i nieschematycznych metod wykonania ściśle określonych, celowych zadań z zakresu bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie uczelni;
- podstawowym celem współpracy są działania prewencyjne, nie zaś stereotypowo kojarzona z policją aktywność represyjna;
- projekt nie jest realizowany w ściśle wyznaczonych ramach czasowych, ale tworzy struktury trwałej współpracy, której długość zależy od zaangażowania partnerów w podtrzymywaniu efektywnego współdziałania.

Wydaje się, że właśnie ta ostatnia cecha decyduje o tym, czy podpisanie porozumienia z Policją w ramach ZPB przyniesie realną poprawę stanu

<sup>26</sup> Szczegółowe zasady przyznawania certyfikatu „Uczelnia wyższa promująca bezpieczeństwo” określone zostały w *Regulaminie nadawania Certyfikatu „Uczelnia Wyższa Promująca Bezpieczeństwo”*, opublikowanym na stronie internetowej Wojewódzkiej Komendy Policji, [http://archiwum.malopolska.policja.gov.pl/files/15/file/Regulamin\\_nadawania\\_certyfikatu\\_Uczelnia\\_Wyzsza\\_Promujaca\\_Bezpieczenstwo.pdf](http://archiwum.malopolska.policja.gov.pl/files/15/file/Regulamin_nadawania_certyfikatu_Uczelnia_Wyzsza_Promujaca_Bezpieczenstwo.pdf) (pobrano 30.07.2013 r.)

<sup>27</sup> „ZPB nie jest projektem policyjnym. Policja jest tu tylko koordynatorem i to na wstępie. Zyskując doświadczenie i umiejętności, pozostali partnerzy samodzielnie utrzymują projekt, który staje się po prostu codziennym sposobem patrzenia na sprawy bezpieczeństwa.” – por. strona internetowa Wojewódzkiej Komendy Policji w Krakowie, [http://www.wrotamalopolski.pl/root\\_BIP/BIP\\_w\\_Malopolsce/root\\_AZ/root\\_Malopolski+Komendant+Wojewodzki+Policji/podmiotowe/Programy+i+granty/Lista+programow/Zintegrowana+Polityka+Bezpieczenstwa/](http://www.wrotamalopolski.pl/root_BIP/BIP_w_Malopolsce/root_AZ/root_Malopolski+Komendant+Wojewodzki+Policji/podmiotowe/Programy+i+granty/Lista+programow/Zintegrowana+Polityka+Bezpieczenstwa/) (pobrano 30.07.2013 r.)

obiektywnego i subiektywnego bezpieczeństwa studentów. Powołanie rzeczywiście zaangażowanych w realizację swych obowiązków pełnomocników ds. bezpieczeństwa, odpowiedzialnych za realizację programu, okazuje się nieodzownym warunkiem powodzenia realizacji projektu. Z tego względu, mimo iż obecnie w Krakowie z policją współpracuje 11 uczelni, rzeczywiste efekty tej współpracy dostrzegalne są jedynie na kilku z nich.

W oparciu o wypowiedzi uczestników wywiadów wyróżnić można pięć głównych obszarów działalności szkół wyższych na rzecz bezpieczeństwa. Pierwszym z nich jest diagnoza w zakresie istniejących zagrożeń i ustalenie poziomu poczucia bezpieczeństwa studentów dokonywana za pomocą badań sondażowych prowadzonych wśród osób uczących się w danej jednostce naukowej. Badania takie przeprowadzone zostały na każdej z uczelni z wykorzystaniem techniki ankiety audytoryjnej lub internetowej, przy udziale specjalistów z zakresu nauk społecznych (najczęściej pracowników jednostek organizacyjnych uczelni specjalizujących się w psychologii lub socjologii). Na podstawie raportów z badań ustalano najpilniejsze problemy wymagające stanowczej reakcji oraz sporządzano tzw. mapy miejsc niebezpiecznych. Uczestnicy wywiadów podkreślali wagę precyzyjnego ustalania priorytetowych zadań do wykonania. Jak stwierdził pełnomocnik z AGH: *Po prostu o to bezpieczeństwo trzeba pytać, bo są punkty, o których możemy nie wiedzieć, a które wymagają łatania. Nie mówię o jakichś gigantycznych ranach, tylko (...) o jakichś rozcięciach, które wymagają plasterka. Plasterki mamy, tylko musimy wiedzieć, gdzie je przyłożyć. (...) A o tę wiedzę, najlepiej pytać studentów.* Nie zawsze jednak praktyka pozostawała w zgodzie z deklaracjami, bowiem, chociaż diagnoza z założenia miała mieć charakter cykliczny, to na części przebadanych uczelni badania ankietowe przeprowadzone zostały jak dotąd jednokrotnie, pomimo kilkuletniej realizacji programu. Warto nadmienić, że oprócz analizy empirycznej obejmującej całokształt zjawisk patologicznych zagrażających studentom na jednej z uczelni przeprowadzano również badania dotyczące wybranych problemów, m. in. kwestii zagrożeń związanych z narkotykami. Jeden z pełnomocników poruszył również problem potrzeby objęcia badaniami obcokrajowców, ponieważ kwestionariusze sporządzone są w języku polskim, co znacząco utrudnia cudzoziemcom udział w badaniu.

Drugi obszar aktywności uczelni w zakresie dbałości o bezpieczeństwo studentów i doktorantów obejmuje działania edukacyjne oraz szkoleniowe. Na każdej z uczelni prowadzone są szkolenia z zakresu bezpieczeństwa skierowane do studentów pierwszego roku. Zajęcia te wpisane są do harmonogramu studiów, nie są jednak, za wyjątkiem jednej ze szkół, obowiązkowe. Zdaniem pełnomocników ds. bezpieczeństwa, którzy odpowiedzialni są za prowadzenie szkoleń,<sup>28</sup> pomimo ich fakultatywnego charakteru, cieszą się one relatywnie dużym zainteresowaniem studentów. Zajęcia te odbywają się w formie wykładów lub konwersatoriów w wymiarze od jednej do kilku godzin rocznie, w związku z czym zakres przekazywanej wiedzy jest stosunkowo niewielki i ogranicza się do wskazania najistotniejszych zagrożeń oraz metod ich unikania lub sposobów reagowania na niebezpieczeństwo. Studenci mogą również zapoznać się

---

<sup>28</sup> W pierwszym roku wdrażania projektu ZPB pełnomocnikom ds. bezpieczeństwa w prowadzeniu szkoleń pomagają funkcjonariusze Policji.

z założeniami projektu Zintegrowana Polityka Bezpieczeństwa oraz informowani są o możliwości kontaktowania się z pełnomocnikiem ds. bezpieczeństwa w przypadku dostrzeżenia jakiegokolwiek zagrożenia lub potrzeby uzyskania pomocy w związku z pokrzywdzeniem przestępstwem, wykroczeniem lub innym aktem niepożądanym. W jednej ze szkół przed EURO 2012 realizowano również szkolenia z zakresu reagowania na zagrożenia skierowane do pracowników akademików.

Jeżeli chodzi o trzeci obszar – inne działania profilaktyczne – na dwóch (UEK, AWF) z pięciu poddanych analizie uczelni skorzystano z formy happeningu jako sposobu uświadamiania studentom ryzyka związanego z określonymi rodzajami zachowań oraz metod przeciwdziałania i reagowania na określone zagrożenia bezpieczeństwa, a także jako sposób promocji zachowań bezpiecznych. Happeningi były również metodą uświadomienia studentom faktu istnienia w strukturze organizacyjnej uczelni organu odpowiedzialnego za ich bezpieczeństwo oraz próbą zachęcenia ich do uczestnictwa w procesie poprawy bezpieczeństwa na jej terenie (np. poprzez udział w ankietach diagnozujących zagrożenia, informowanie o potencjalnych zagrożeniach bezpieczeństwa na terenie uczelni). Happeningi dotyczyły albo zagadnień ogólnych dotyczących szeroko rozumianego bezpieczeństwa albo skupiały się na określonym zagrożeniu bezpieczeństwa. Na Uniwersytecie Ekonomicznym przeprowadzono dotychczas sześć takich happeningów, dotyczących m. in. bezpieczeństwa w komunikacji drogowej oraz zagrożeń wynikających z prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu, niebezpieczeństw związanych z zażywaniem narkotyków, problematyki bezpiecznego seksu. Natomiast Krakowska Akademia zorganizowała jednodniową konferencję naukową na temat prowadzenia pojazdów pod wpływem narkotyków, której towarzyszyły takie przedsięwzięcia jak pokazy sprzętu policyjnego, czy też prezentacja działania symulatorów dachowania. Celom profilaktycznym służyć ma również obóz adaptacyjny organizowany na kampusie jednej z uczelni dla przyszłych studentów pierwszego roku studiów. Podczas organizowanych tam zajęć poruszana jest bowiem problematyka potencjalnych zagrożeń, które czyhać mogą na studentów w nowym miejscu pobytu oraz sposobów ich unikania. Ponadto na większości przebadanych uczelni przeprowadzono jedno-lub kilkakrotnie akcje ulotkowe i plakatowe dotyczące określonych typów zagrożeń dla bezpieczeństwa (np. narkotyków, kradzieży rowerów) lub promujące ZPB oraz instytucję pełnomocnika.

Obszar czwarty obejmuje tworzenie procedur zgłaszania zdarzeń niebezpiecznych i zagrożeń. Trzy z uwzględnionych w badaniach uczelni wypracowały własne metody pozyskiwania od studentów i pracowników informacji na temat zdarzeń niebezpiecznych lub potencjalnych zagrożeń dla bezpieczeństwa, przy czym metody te w dość istotnym stopniu różnią się od siebie. W jednej ze szkół rozpowszechniono w formie papierowej formularz ewidencji zdarzeń, który może być wypełniany przez studentów, pracowników uczelni lub pracowników ochrony w przypadku wystąpienia jakiegokolwiek zdarzenia niebezpiecznego. W drugiej szkole wyższej uwzględnionej w badaniach każdy pracownik uczelni zobligowany został, na mocy zarządzenia kanclerza, do sporządzenia notatki służbowej w sytuacji, gdy student zgłosi do niego jakikolwiek problem związany z bezpieczeństwem. Notatkę taką należy przekazać pełnomocnikowi ds. bezpieczeństwa, aby mógł on podjąć stosowne do zgłoszenia

działania. Dodatkowo w nieodległej przyszłości planowane jest stworzenie specjalnej skrzynki e-mailowej, za pomocą której można będzie anonimowo zgłaszać wszelkie problemy związane z bezpieczeństwem i poczuciem bezpieczeństwa. Natomiast trzecia uczelnia posługuje się formularzem w wersji elektronicznej, który można wypełnić bezpośrednio na stronie internetowej albo wydrukować i dostarczyć w formie papierowej. Formularz skierowany jest do każdej osoby, która znalazła się w sytuacji niebezpiecznej lub była jej świadkiem. Ponadto na stronie internetowej zamieszczona jest również ankieta, dzięki której wskazać można, które z miejsc na uczelni lub w jej otoczeniu mogą być niebezpieczne dla studentów oraz pracowników. Na stronie internetowej tej uczelni znajduje się również komunikat, który zachęca studentów do przesyłania na specjalną skrzynkę e-mailową pomysłów dotyczących poprawy bezpieczeństwa lub wzmocnienia poczucia bezpieczeństwa wśród studentów.

Ochrona, zabezpieczenia techniczne i zmiany w otoczeniu uczelni stanowią piąty obszar aktywności uczelni w zakresie dbałości o bezpieczeństwo studentów i doktorantów. Władze każdej ze szkół wyższych, których przedstawiciele wzięli udział w badaniu, podpisały z policją porozumienia o możliwości wejścia policji na teren uczelni bez uprzedniego powiadomienia rektora w sytuacji zagrożenia lub podejrzenia popełnienia przestępstwa.<sup>29</sup> Wszystkie uczelnie w większym lub mniejszym zakresie korzystają z usług prywatnych firm ochrony osób i mienia – stale (dla zabezpieczenia budynków dydaktycznych, akademików, klubów studenckich, a także ich otoczenia) oraz incydentalnie – na potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa w trakcie imprez masowych. Wartą uwagi inicjatywą i jednocześnie potencjalną alternatywą dla niektórych przynajmniej zadań pełnionych przez zawodową ochronę jest „MS Patrol” działający na AGH. Złożony ze studentów patrol realizuje zadania z zakresu prewencji oraz utrzymania porządku.<sup>30</sup> Niemal wszystkie uczelnie (za wyjątkiem jednej) dysponują także monitoringiem wizyjnym. Ponadto w oparciu o wyniki ankiet lub informacje dostarczane innymi kanałami podejmowane są systematyczne działania mające na celu minimalizację ryzyka wystąpienia zdarzenia niebezpiecznego oraz wzmocnienie poczucia bezpieczeństwa studentów. Większość z podjętych w tej sferze działań odnosi się do zagrożeń związanych z przestępstwami (wykroczeniami) przeciwko mieniu (np. znakowanie na terenie uczelni wartościowych przedmiotów) lub zagrożeń związanych z ruchem drogowym (np.

<sup>29</sup> Należy podkreślić, iż porozumienia te różnią się pomiędzy sobą zakresem przedmiotowym, tj. różne typy czynów zabronionych, których popełnienie lub podejrzenie popełnienia upoważnia policję do wejścia na teren uczelni bez zgody rektora, wskazane są w treści porozumień.

<sup>30</sup> Tak o działalności „MS Patrolu” wypowiedział się pełnomocnik ds. bezpieczeństwa AGH: *Zatrudniamy tam studentów na umowę zlecenie do (...) szeroko rozumianego utrzymania porządku tym w okresie najbardziej intensywnym, czyli przede wszystkim juwenaliowym, ale też majowo – czerwcowo-kwietniowym i tym październikowo-listopadowym. Te osoby są odpowiedzialne za szerzenie idei związanych z hasłem „Zielona uczelnia, czyli sprzątamy po sobie”, czyli one nie są odpowiedzialne za sprząkanie bezpośrednio, ale rozdają worki, upominają osoby, (...) jak już nie ma nikogo to oczywiście sprzątają (...). W całości jest to koordynowane przez studentów, brygadystami są studenci, od wyższego nadzoru, od wszystkiego są studenci. (...) Oni przede wszystkim pilnują porządku. Mają łączność bezprzewodową między sobą i też łączność (...) z ochroną, jako że jej nie ma wszędzie, a patrol jest wszędzie podczas Juwenaliów. Obserwujemy też cały czas teren i w każdej takiej sytuacji, kiedy (...) może powstać jakieś zagrożenie absolutnie nie interweniują, bo nie mają do tego żadnych uprawnień, tylko po prostu kogoś wzywają. Prowadzili też akcje informujące, m. in. że spożywanie alkoholu w miejscu publicznym grozi mandatem (...).*



obniżenie wysokości murku zasłaniającego widoczność na drodze w okolicy kampusu; stworzenie dodatkowego przejścia dla pieszych w okolicy budynków uczelni, przebudowa parkingu przy uczelni). Zrealizowano także działania, które nie tylko służyły obniżeniu obiektywnego ryzyka wiktylizacji przestępczością, ale przede wszystkim były nakierowane na wzrost poczucia bezpieczeństwa studentów (np. postawienie dodatkowych latarni w słabo oświetlonych miejscach, utworzenie dodatkowego przystanku komunikacji miejskiej w pobliżu kampusu uczelni).

Mimo iż jednym z głównych założeń projektu ZPB jest współpraca pomiędzy licznymi partnerami na rzecz możliwie najefektywniejszego zapewnienia bezpieczeństwa w określonym obszarze działania, na objętych badaniem uczelniach współpraca ta ogranicza się w zasadniczej mierze do Policji. Przejawia się ona w zaangażowaniu Policji w przygotowanie dla szkoły wyższej odpowiedniego Zintegrowanego Planu Działania, uczestnictwie funkcjonariuszy w skierowanych do studentów zajęciach edukacyjnych z zakresu bezpieczeństwa oraz w organizowanych przez uczelnie happeningach, zabezpieczaniu imprez uczelnianych, stałym doradztwie i gotowości do pomocy. Wewnętrznym partnerem strategicznym pełnomocników są samorządy studenckie. Wywiady pozwoliły dostrzec, że zaangażowanie studentów i ich przedstawicieli, zwłaszcza w dłuższej perspektywie czasowej, we współdziałanie z pełnomocnikiem, to konieczna przesłanka efektywności tych działań. Udział innych organizacji lub instytucji w zapewnianiu bezpieczeństwa studentom oraz pracownikom uczelni jest raczej marginalny i incydentalny. Właściwie jedynym przykładem działań w tym zakresie była współpraca pełnomocnika ds. bezpieczeństwa i samorządu studentów AGH z wywodzącą się z Australii organizacją studencką „Red Frogs”,<sup>31</sup> której członkowie podczas studenckich imprez: (...) są na miejscu i udzielają pomocy, czy to pierwszej pomocy, czy to pomocy na zasadzie, że ktoś się zatacza i widać, że może dojść do jakiegoś aktu gwałtu, przemocy, czegokolwiek. (...) Reagują w tego typu sytuacjach, odprowadzają do domu itd., po to żeby działać prewencyjnie, ale dodatkowo też w jakiś sposób też informacyjnie, (...) promująco. Nie mówią, że picie jest złe, mówią „pij, ale uważaj” (...). Żadna z uczelni nie posiada stałej listy partnerów, którzy współdziałaliby w wypełnianiu zadań uczelni z zakresu bezpieczeństwa i porządku publicznego. Część respondentów wskazywała jednak na zasadność podjęcia w tym zakresie współpracy z partnerami zewnętrznymi, wśród których wskazywano Straż Pożarną, ZIKiT, Straż Miejską, psychologów, czy też organizacje pozarządowe. Dwóch pełnomocników uznało funkcjonujący na uczelni system zapewniania bezpieczeństwa za optymalny i nie widziało potrzeby poszerzenia kręgu podmiotów współpracujących z uczelnią.

Pełnomocnicy są odpowiedzialni przede wszystkim za realizację porozumień podpisywanych pomiędzy uczelnią a Policją oraz koordynowanie wynikającej z nich współpracy w oparciu o Zintegrowany Plan Działania. Formularz planu ma charakter ramowy, więc zakres oraz sposób realizacji poszczególnych zadań może

---

<sup>31</sup> Organizacja – zgodnie z deklaracją ze strony internetowej – ma bardzo szeroki profil działalności. Jej celem jest stworzenie bezpiecznego środowiska i alternatywy dla studentów. Polega to między innymi na obecności zespołów Red Frogs podczas imprez studenckich, koncertów, warsztatów i organizowaniu akcji „nawadniania” i „dokarmiania” studentów. Naszą obecnością chcemy zapewnić dobrą zabawę oraz wspierać tworzenie pozytywnego i bezpiecznego środowiska. Por. <http://tos.bslipek.pl/organizacje-studenckie-agh/red-frogs-2/> (pobrano 30.07.2013 r.)

być różny w zależności od potrzeb i możliwości uczelni. Elastyczność narzędzia ma jednak również swoje negatywne konsekwencje – w większości przebadanych szkół wyższych działania pełnomocników ograniczają się do niezbędnego, wynikającego z założeń programu minimum, często wykonywanego prowizorycznie z uwagi na brak dostatecznych sił i środków. Pełnomocnicy przeważnie zatrudniani są w niepełnym wymiarze czasu pracy, często również sprawując w administracji uczelnianej inne funkcje niezwiązane z problematyką bezpieczeństwa. Rzadko też dysponują budżetem pozwalającym na szerszej zakrojonej działalności profilaktyczną i edukacyjną. Szeroki wachlarz możliwości wynikających z założeń programu ZPB wykorzystywany jest zatem najczęściej w relatywnie niewielkim zakresie. Jak wcześniej wspomniano, w żadnej ze szkół wyższych, której przedstawiciele brali udział w wywiadach pogłębionych, problemy stanowiące przedmiot badań nie zostały zidentyfikowane jako palące czy bardzo dotkliwe, w związku z czym, w dobie czynionych powszechnie oszczędności, trudno oczekiwać od uczelni przeznaczania na te cele znaczących środków finansowych. Należy przy tym podkreślić, że przekazanie pełnomocnikowi choćby skromnych funduszy na realizację działań prewencyjnych niewątpliwie może się przełożyć na realne korzyści w postaci wzrostu poziomu subiektywnego bezpieczeństwa beneficjentów tych działań.

### **Bezpieczeństwo na Uniwersytecie Jagiellońskim**

Przedstawiciele rad mieszkańców domów studenckich, zapytani o funkcjonujące na UJ podmioty zajmujące się bezpieczeństwem, nie wskazali żadnych uniwersyteckich instytucji. Ograniczyli się jedynie do stwierdzenia, że kwestiami bezpieczeństwa zajmują się pracownicy firm ochroniarskich zatrudniani przez uczelnię. Osoby reprezentujące samorząd studencki wiedziały o funkcjonowaniu na uniwersytecie Pełnomocnika Rektora UJ ds. bezpieczeństwa studentów i doktorantów, a nadto wśród instytucji zajmujących się kwestiami związanymi z bezpieczeństwem wymieniły: straż rektorską, Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, a także sam Samorząd Studentów UJ, co uznać można za wskaźnik szerszego rozumienia bezpieczeństwa. Pełnomocnik ds. bezpieczeństwa został wymieniony również przez osobę reprezentującą Towarzystwo Doktorantów UJ, która stwierdziła ponadto, że na uczelni istnieje *instytucja zajmująca się problemami związanymi z BHP*. Przeprowadzone wywiady pokazały, że respondenci mają fragmentaryczną wiedzę o funkcjonujących na uniwersytecie instytucjach zapewniających bezpieczeństwo, jedynym stosunkowo dobrze rozpoznawanym podmiotem wydaje się być pełnomocnik ds. bezpieczeństwa. Należy przy tym zauważyć, że to przede wszystkim działania pełnomocnika, m. in. organizowanie spotkań tematycznych, były wymieniane przez respondentów, gdy poproszono ich o wskazanie znanych im przedsięwzięć na rzecz bezpieczeństwa na UJ.

Brak pełnej informacji o instytucjach zapewniających bezpieczeństwo na uczelni przekłada się na znikomą współpracę pomiędzy reprezentowanymi przez osoby badane jednostkami a owymi podmiotami. Respondenci tłumaczyli ten fakt przede wszystkim samorządowym charakterem swoich organizacji, który sprawia, że nie zajmują się one bezpieczeństwem w sposób bezpośredni. Struktury samorządowe w pierwszej kolejności podejmują współpracę z administracją jednostki, w której występuje zagrożenie, np. rady mieszkańców domów

studenckich współpracują z przedstawicielami zarządzającej nimi administracji w celu bieżącego rozwiązywania problemów i unikania niebezpieczeństw. Taki sposób reagowania wpisuje się w sposób postrzegania przez respondentów roli swoich instytucji w zapewnianiu bezpieczeństwa na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Zdaniem przedstawicieli Samorządu Studentów UJ ich podstawowe zadanie stanowi pośredniczenie w kontaktach pomiędzy władzami uczelni lub jej administracją a studentami, w ramach tak zakreślonych granic są oni w gotowi także partycypować w działaniach na rzecz bezpieczeństwa. Samorząd studencki został określony przez jego przedstawicieli mianem *instytucji, gdzie można się zgłosić, gdy jest jakiś problem (...), gdy są naruszone jakieś prawa studenckie*. Podkreślono również, że członkowie samorządu zawsze starają się pomóc studentom w rozwiązywaniu ich problemów, w szczególności poprzez wskazywanie odpowiednich instytucji czy osób pracujących na uczelni, które najlepiej *mogą pomóc w danej sprawie*. Podobnie swoją rolę postrzegają osoby zasiadające w radach mieszkańców domów studenckich, którzy uznają siebie za *łącznik pomiędzy studentami a administracją czy zarządcą domu studenckiego*. Przykład może tu stanowić sytuacja, gdy między mieszkańcami akademików pojawiają się konflikty – w ich rozwiązywaniu administracja i rada mieszkańców szczególnie ściśle współpracują ze sobą, a po wysłuchaniu stron podejmują wspólną decyzję o sposobie rozwiązania danego problemu.

Nieco odmienną postawę reprezentuje inna organizacja samorządowa – Towarzystwo Doktorantów UJ, której przedstawiciel otwarcie przyznał, że chociaż zadaniem tego podmiotu jest dbanie o interesy doktorantów, co mogłoby oznaczać także zajmowanie się ich bezpieczeństwem, to brakuje *technicznych możliwości i sposobów, w jaki to mogłoby się dziać*. Jedynym działaniem Towarzystwa Doktorantów UJ, które wiąże się z bezpieczeństwem uczelni jest uczestniczenie w rozstrzyganiu konfliktów w akademikach, jeśli przynajmniej jedną ze stron jest doktorant, ponieważ wszelkie skargi tego rodzaju są przekazywane także tej instytucji. Reprezentant Towarzystwa dostrzegł również możliwość świadczenia przez komisję prawną działającą w ramach tego samorządu pomocy prawnej doktorantowi, który jej potrzebuje.

W trakcie wywiadów respondenci mieli okazję wskazać podmioty uczelniane i pozauczelniane, z którymi reprezentowane przez nich instytucje powinny podejmować współpracę oraz określić jej zakres. Wśród pomiotów funkcjonujących na Uniwersytecie Jagiellońskim, z którymi współpracuje Samorząd Studentów UJ, wymieniony został Pełnomocnik Rektora UJ ds. bezpieczeństwa studentów i doktorantów, jednakże z uwagi na krótki okres funkcjonowania tej instytucji, przedstawiciele studentów ocenili, że zasady oraz formy tej współpracy wciąż się kształtują. Podejmowaniem wspólnych przedsięwzięć ze strony samorządu kieruje specjalnie powołana do kontaktów z pełnomocnikiem osoba. Natomiast w sprawach szczegółowych m. in. związanych z domami studenckimi czy organizacją Juwenaliów współpracę z odpowiednimi instytucjami podejmują osoby, którym samorząd studencki przekazał kompetencje w tych dziedzinach.

Przedstawiciel samorządu doktorantów wyraził dość sceptyczną opinię o potencjalnej współpracy Towarzystwa z innymi instytucjami uniwersyteckimi: *Współpraca zawsze jest możliwa, pytanie tylko na jakim polu i po co? Współpraca dla samej współpracy, np. żeby spotkać się na jakiejś konferencji co jakiś czas i pogadać, o tym, jak to jest źle, a jak to jest dobrze, jest zupełnie bez sensu*.

Respondenci wśród podmiotów zewnętrznych, z którymi powinna być podejmowana współpraca na rzecz bezpieczeństwa wymieniali Policję oraz Straż Miejską. Współdziałanie z tymi instytucjami uznano za szczególnie ważne przy organizacji imprez masowych, np. Juwenaliów oraz w procesie zapewniania bezpieczeństwa i porządku w domach studenckich. Podkreślono przy tym, że współpraca z Policją ma charakter dwustronny, bowiem zdarza się, że to przedstawiciele samorządu pomagają funkcjonariuszom, np. gdy zachodzi konieczność zebrania informacji o studencie z zagranicy, który stara się o kartę stałego pobytu w Polsce. Wśród innych instytucji pozauczelnianych, z którymi współpraca była lub powinna być podejmowana wymieniono także służby udzielające pomocy medycznej, w szczególności osobom mającym problemy psychiczne oraz właścicieli i ochronę obiektów, w których samorząd studencki organizuje imprezy.

Przeprowadzone badania pokazały, że do poszczególnych instytucji uniwersyteckich stosunkowo rzadko zgłaszają się studenci, którzy padli ofiarą przestępstwa lub czuli się zagrożeni tego rodzaju czynem. Jeden z przedstawicieli samorządu studenckiego, stwierdził nawet, że: (...) *w kontekście komisji dyscyplinarnej dla studentów, przeważnie ci, którzy zawinili przychodzą do samorządu po jakąś pomoc (...) ale, żeby ofiara przyszła po pomoc, to raczej nie.* Osoby pokrzywdzone również rzadko zgłaszają się po wsparcie do Towarzystwa Doktorantów UJ, zdaniem przedstawiciela tej instytucji jest to efekt tego, iż *doktoranci w większości wypadków są to samodzielni, dorośli ludzie i zwykle od razu zgłaszają się do odpowiednich organów państwowych.*

Osoby uczestniczące w badaniu zostały również poproszone o wskazanie sposobu postępowania, na wypadek, gdyby do ich instytucji zgłosiła się ofiara przestępstwa. Swój sposób reakcji respondenci uzależniali od osoby sprawcy oraz miejsca, w którym został popełniony czyn zabroniony. W przypadku przestępstwa popełnionego przez sprawcę spoza uniwersytetu, które miało miejsce poza uczelnią respondenci doradziliby osobie pokrzywdzonej zgłoszenia zdarzenia Policji i podjęcie odpowiednich kroków prawnych. Jeśli zdarzenie miało miejsce natomiast między studentami lub na terenie uczelni, osoby badane uznały, że zaistniałaby konieczność kompleksowego zajęcia się problemem przez instytucje związane z uniwersytetem. Jeżeli czyn zabroniony zostaje popełniony w domu studenckim, to sposób reagowania przedstawicieli samorządu studenckiego jest uzależniony od *rangi tego wykroczenia*. Problemy mniejszej wagi, np. kłótnie, złośliwe żarty są zgłaszane do administracji akademika, która wspólnie z samorządem stara się je rozwiązywać. W przypadku zdarzeń poważniejszych została podkreślona konieczność *wyjścia poza uczelnię* – zgłoszenia sprawy do odpowiednich organów wymiaru sprawiedliwości.

Przedstawiciele Samorządu Studentów zapytani o sposób reagowania w przypadku zgłoszenia się do ich instytucji studentek lub studentów, których wolność seksualna została naruszona lub jest zagrożona, w pierwszej kolejności wskazywali, że zgłosiliby tę sprawę do władz danej jednostki oraz do Pełnomocnika Rektora ds. bezpieczeństwa studentów i doktorantów. Również reprezentant Towarzystwa Doktorantów stwierdził, że samorząd doktorantów skierowałby taką osobę do pełnomocnika, bowiem poza świadczeniem ewentualnej pomocy prawnej przez odpowiednią komisję działającą w ramach Towarzystwa nie istnieją inne możliwości pomocy ofiarom. Ponadto

przedstawiciele samorządu studenckiego podkreślali, że z uwagi na delikatny charakter tego rodzaju zdarzeń *trzeba byłoby najpierw tę sytuację załatwić na poziomie uczelni, bez natychmiastowego wskazywania winnych*, co motywowano ewentualnymi fałszywymi oskarżeniami – (...) *nie zawsze ta ofiara, która podaje się za ofiarę, tą ofiarą jest*. Gdy sprawcą czynów godzących w wolność seksualną lub jej zagrażających wskazywanym przez osobę pokrzywdzoną byłby profesor, przedstawiciele studentów stworzyliby osobie pokrzywdzonej możliwość rozmowy z przełożonym danego pracownika naukowego, jednocześnie podkreślili jednak, że: (...) *nie od razu jakieś akcje zewnętrzne byłyby podejmowane – trzeba by to rozważyć, przemyśleć, przeanalizować*.

### **Bezpieczeństwo w domach studenckich Uniwersytetu Jagiellońskiego**

Z uwagi na szczególne znaczenie, jakie niemal wszyscy reprezentujący UJ uczestnicy przypisali zapewnianiu bezpieczeństwa w domach studenckich, należy poświęcić nieco więcej uwagi kwestii, w jaki sposób administracja akademików radzi sobie z zagrożeniami. Pośród najważniejszych problemów napotykanym w działaniach na rzecz zapewniania bezpieczeństwa przedstawiciele administracji akademików wymieniali trudności w pozyskiwaniu partnerów do współpracy w niektórych radach mieszkańców (brak zainteresowania sprawami domu studenckiego) oraz w pozyskiwaniu wsparcia od administracji uczelni, m. in. długotrwałość procedur, brak jasnych reguł dotyczących wzajemnej wymiany informacji. Respondenci przypisywali kluczowe znaczenie współpracy ze studentami, którzy są głównymi beneficjentami podejmowanych działań oraz wymianie informacji.

W żadnym z akademików nie obowiązują sformalizowane procedury reagowania na zgłaszane przez studentów problemy oraz przypadki zagrożenia dla bezpieczeństwa. Jednakże przedstawiciel zarządzającej domami studenckimi Fundacji Studentów i Absolwentów Uniwersytetu Jagiellońskiego „Bratniak”, zauważył, że na terenie akademików istnieją zwyczajowe procedury interwencji w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa. Tworzone są „teczki interwencji”, w których szczegółowo opisuje się zdarzenie, m. in. jego okoliczności, osoby zamieszane, relacje świadków, co pozwala nie tylko na bieżące rozwiązywanie problemów, monitorowanie sytuacji konfliktowych, ale również na zabezpieczenie szczegółowych danych, które mogą być przydatne, jeśli student zdecyduje się złożyć zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa. Ważną rolę w rozwiązywaniu konfliktów odgrywają rady mieszkańców, a w akademiku „Nawojka” także instytucja unikatowa – działający przy radzie mieszkańców Sąd Koleżeński. Podmioty te prowadzą rozmowy ze skonfliktowanymi stronami, pełnią funkcje mediacyjne oraz prewencyjne, próbując zapobiegać powstawaniu sytuacji spornych.

Przedstawiciele administracji domów studenckich podkreślali potrzebę traktowania każdej sprawy indywidualnie, ale w praktyce wypracowali pewne mechanizmy postępowania zbliżone we wszystkich domach studenckich. Preferowane jest przyjmowanie skarg pisemnych, szczególnie, gdy dochodzi do konfliktów albo naruszenia zasad współżycia. Kierownicy dążą do wyjaśnienia sprawy, wysłuchując obu stron sporu i zazwyczaj decydują się na jego rozwiązanie poprzez przekwaterowanie do innego pokoju. W wypadku nagłych zdarzeń związanych z zagrożeniem bezpieczeństwa wzywane są odpowiednie służby – ochrona, pogotowie, policja, a następnie o zajściu są pisemnie

informowane władze uczelni. Tego rodzaju sytuacje zwykle wiążą się z karnym przekwaterowaniem osób winnych do innego akademika, a niekiedy również ze wszczęciem postępowania dyscyplinarnego. Sposób reakcji na zaistniały problem przedstawiciele administracji domów studenckich uzależniali także od oczekiwań osób pokrzywdzonych. Jeden z respondentów podkreślił, że najważniejsza jest szybkość reakcji i niepozostawanie obojętnym na zgłaszane problemy. Rozwiązanie większości spraw ma miejsce na poziomie danego domu studenckiego, metodami „miękkimi”, a tylko o najpoważniejszych zdarzeniach informowane są władze.

Wszyscy kierownicy domów studenckich zgodzili się, że do najtrudniejszych należą sprawy z udziałem studentów wykazujących problemy ze zdrowiem psychicznym, ponieważ brakuje w tym zakresie jakichkolwiek procedur postępowania. Część z nich podkreśliła, że gdyby posiadali wiedzę o złym stanie zdrowia studenta (przewlekłej chorobie, problemach związanych ze zdrowiem psychicznym), traktowałiby takie osoby z większą uwagą i mogliby lepiej zareagować na sytuacje zagrożenia. Postulowali oni nawet wprowadzenie obowiązku przedkładania zaświadczeń o stanie zdrowia i braku przeciwwskazań do zamieszkiwania w domu studenckim jako warunku zakwaterowania.<sup>32</sup> W ocenie respondentów problemy związane ze zdrowiem psychicznym studentów będą się pojawiać coraz częściej. Przedstawiciele administracji domów studenckich negatywnie ocenili fakt, że na UJ nie istnieje punkt, udzielający studentom pomocy psychologicznej. Część respondentów postulowała zorganizowanie w akademikach miejsca, gdzie profesjonalista (psycholog, psychiatra) mógłby prowadzić cykliczne spotkania ze studentami poświęcone zdrowiu psychicznemu oraz pełnić dyżur umożliwiający indywidualne konsultacje. Proponowali oni także zorganizowanie przez studentów-wolontariuszy grup wsparcia, koordynowanych przez profesjonalnych terapeutów.<sup>33</sup>

Respondenci podkreślali potrzebę stworzenia jasnych procedur<sup>34</sup> dotyczących pozbawienia studenta miejsca w domu studenckim. Zdaniem przedstawicieli administracji domów studenckich inicjatywa opracowania tych procedur leży po stronie władz (odpowiednich jednostek) uczelni, oni natomiast mogliby konsultować czy zaopiniować proponowane rozwiązania. Respondenci stwierdzili też, że najbardziej brakuje precyzyjnej regulacji dotyczącej kar dla mieszkańców domów studenckich określającej, które przewinienia skutkują upomnieniem, przekwaterowaniem czy natychmiastowym pozbawieniem

<sup>32</sup> Obecnie studenci wprowadzający się do domów studenckich Collegium Medicum mają obowiązek przedłożenia przy kwaterowaniu zaświadczenia o braku przeciwwskazań zdrowotnych, dotyczy ono jednak wyłącznie zdrowia fizycznego. Nie wydaje się, aby – z uwagi na przepisy dotyczące ochrony danych wrażliwych – żądanie zaświadczeń dotyczących zdrowia psychicznego było uprawnione. Ramy tego artykułu uniemożliwiają głębszą analizę tego zagadnienia.

<sup>33</sup> W wyniku współpracy Prorektora UJ ds. Dydaktyki, Samorządu Studentów UJ, Pełnomocnika Rektora UJ ds. bezpieczeństwa studentów i doktorantów, Biura ds. Osób Niepełnosprawnych UJ, Fundacji Studentów i Absolwentów UJ „Bratniak” (jako podmiotów finansujących) z pracownikami Katedry Psychoterapii Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum oraz Zakładu Psychoterapii Szpitala Uniwersyteckiego od marca 2013 r. studenci, doktoranci oraz pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego mogą korzystać z nieodpłatnych spotkań z psychologami oraz psychiatrami w ramach programu „Stacja Konstelacja”. Więcej: [http://www.konstelacja.lwa.pl/pl.stacja\\_konstelacja.html](http://www.konstelacja.lwa.pl/pl.stacja_konstelacja.html) (pobrano 30.07.2013 r.)

<sup>34</sup> Dotychczas obowiązujące procedury uznano za niewystarczające.

miejsca w domu studenckim oraz wskazującej, do kogo należy zgłaszać tego typu przypadki.<sup>35</sup>

### **Bezpieczeństwo na krakowskich uczelniach z perspektywy Policji**

Uczestniczący w badaniach przedstawiciel Policji podkreślał, że funkcjonujące w Krakowie uczelnie są generalnie raczej otwarte na współpracę z tą służbą, zaś ich duże zaangażowanie zostało ocenione jako zjawisko unikatowe w skali całego kraju. Obecność funkcjonariuszy na terenach krakowskich uczelni lub zarządzanych przez nią akademików stało się zjawiskiem „normalnym”, codziennym i nie wzbudza sensacji ani protestów, co świadczyć może o tym, że zarówno studenci, pracownicy, jak i władze uczelni uważają podejmowanie wspólnych działań z policją za potrzebne oraz wpływające na poprawę stanu bezpieczeństwa. Przedstawiciel Policji podkreślał, że owo współdziałanie nie ma charakteru jednostkowego, nie ogranicza się do zabezpieczania imprez masowych takich jak np. Juwenalia, a polega przede wszystkim na stałym, kompleksowym dbaniu o bezpieczeństwo studentów, którzy: *(...) mają się czuć bezpiecznie i mają wiedzieć, gdzie są i na czym ewentualnie mogą się potknąć (...), a jeśli już to, gdzie szukać pomocy.*

Szczególną uwagę zwrócił na fakt, iż współpraca na rzecz bezpieczeństwa pomiędzy szkołą wyższą a Policją jest rezultatem nie tylko starań ze strony władz uczelni, *(...) ale też studenci bardzo chcą współpracować (...)*. Z własnej inicjatywy organizują oni spotkania, happeningi, warsztaty, do uczestnictwa w których zapraszają policjantów, co buduje wzajemne zaufanie oraz zmniejsza dystans między funkcjonariuszami i studentami: *(...) łamią się te bariery oficjalności – nie trzeba pisać pism, tylko wystarczy przyjść, zadzwonić, a nie czekać 30 dni (...) na załatwienie sprawy.* Dobry przykład tego rodzaju współdziałania stanowią m. in. prowadzone na Akademii Górniczo-Hutniczej kampanie o bezpieczeństwie, organizowane przez samorząd studentów Uniwersytetu Ekonomicznego coroczne happeningi poświęcone wybranym problemom z zakresu bezpieczeństwa studentów oraz przeprowadzony z inicjatywy studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego tzw. Dzień Otwarty Komendy Miejskiej Policji, w czasie którego mogli oni zwiedzić komendę, zapoznać się z pracą techników kryminalistyki czy przewodników psów policyjnych.<sup>36</sup> Respondent ocenił, że jeśli w tego rodzaju przedsięwzięcia zaangażuje się samorząd i włączy do niego innych studentów, *to my [policjanci] nic nie musimy robić (...) zainicjowaliśmy to działanie i koło zaczęło się toczyć.*

### **Rola uniwersytetu w zapewnianiu bezpieczeństwa oraz postulaty i propozycje działań w tym zakresie**

Z przeprowadzonych badań wynika, że władze uczelni powinny zapewniać instytucjonalne zaplecze dla realizowania różnorodnych zadań związanych

<sup>35</sup> Respondenci negatywnie ocenili procedury postępowania dyscyplinarnego, uznając je za długotrwałe i nieprzystosowane do rozwiązywania problemów w domach studenckich.

<sup>36</sup> Przedstawiciel Policji podkreślał, że inicjatywy studenckie promujące bezpieczeństwo wpisują się często w założenia projektu Zintegrowana Polityka Bezpieczeństwa. W ramach ZPB organizowano m.in. na różnych uczelniach festyny promujące tę inicjatywę, w trakcie których przedstawiciele środowisk akademickich mieli okazję zapoznać się z pracą policji „od drugiej strony”.

z przeciwdziałaniem i reakcją na zagrożenia,<sup>37</sup> a także dla nadzorowania i kontrolowania ich wykonania. Podkreślano konieczność przestrzegania szczegółowych obowiązków wynikających z przepisów dotyczących m.in. zabezpieczeń technicznych, BHP. Jeden z respondentów z Samorządu Studentów UJ stwierdził, że: *Przede wszystkim rektor powinien zapewnić (...), aby wszystkie normy bezpieczeństwa wynikające z innych przepisów były spełnione. Uczelnia powinna dbać o to, aby cała ta infrastruktura działała sprawnie.* Wszyscy respondenci zgodnie podkreślali, iż kluczowym zadaniem uczelni jest edukacja i profilaktyka. Pełnomocnik ds. bezpieczeństwa AGH stwierdził, że uczelnia powinna zajmować się przede wszystkim *akcjami, które dotyczą prewencji, co oznacza podnoszenie poziomu bezpieczeństwa poprzez (...) informowanie, przez pobudzanie świadomości, przez pracowanie nad ludźmi.* Znaczenie działań zapobiegawczych, które powinny podejmować szkoły wyższe dobrze ilustrują słowa przedstawiciela Towarzystwa Doktorantów UJ, który za najważniejszą uznał profilaktyczną funkcję uniwersytetu *rozumianą jako uświadamianie zagrożeń i praw, które mamy, a szczególne znaczenie przypisał akcjom, które mogłyby uświadomić, w jaki sposób nie stać się ofiarą przestępstwa oraz treningom, które pomagają rozwiązywać konflikty.* Także prorektor UJ ds. dydaktyki zaznaczył, że instytucje zajmujące się bezpieczeństwem studentów i doktorantów powinny koncentrować się na organizacji *różnego rodzaju działań promujących wzrost naszej świadomości.* Chodzi tu o świadomość zarówno dotyczącą potencjalnych zagrożeń i sposobów radzenia sobie z nimi, ale także istnienia instytucji, służących niesieniu pomocy. Należy przy tym zwrócić szczególną uwagę na to, by instytucje odpowiedzialne za zapewnianie bezpieczeństwa służyły pomocą, ale nie wyręczały studentów i pracowników uczelni w unikaniu zagrożeń, gdyż jak zauważył prorektor UJ: *Świadomość tego, że istnieją te służby, nie powinna wytwarzać postawy lenistwa. (...) Uniwersytet ma pełnomocnika przede wszystkim po to, by otwierał oczy innym i od tego przede wszystkim zależy jego skuteczność.*<sup>38</sup> Należy także zauważyć, że większość respondentów podkreślała, że ogromną rolę w procesie podnoszenia poziomu bezpieczeństwa na uczelni odgrywa podtrzymywanie współpracy z podmiotami zewnętrznymi odpowiedzialnymi za zapewnianie bezpieczeństwa i porządku, m. in. Policją.

Respondenci pytani o idealny system zapewniania bezpieczeństwa osób studiujących byli zgodni, że przy planowaniu procedur, należy uwzględniać wolność (autonomię, prywatność) studenta, szczególnie w akademikach: *Akademik ma być jak dom. Przychodzisz, dostajesz klucz, jesteś niezależny, nikt cię nie szpieguje, nie podgląda. Co robisz, to jest Twoja sprawa.* Sprzyjałoby temu wprowadzenie umów najmu, podpisywanych ze studentami (...) *na konkretny okres czasu, na konkretnych warunkach (...).* Postulowano również wprowadzanie w domach studenckich indywidualnych liczników zużycia prądu, co uświadomiłoby mieszkańcom koszty utrzymania akademika oraz wzmocniłoby ich poczucie

<sup>37</sup> Postulat ten obrazują m. in. słowa jednego z przedstawicieli Samorządu Studentów UJ, który stwierdził, iż: *to Rektor powinien powołać organy, które będą bezpośrednio odpowiedzialne za bezpieczeństwo.*

<sup>38</sup> Podobnie przedstawiciel Towarzystwa Doktorantów UJ: *Studenci i doktoranci to są już ludzie, którzy powinni umieć samodzielnie dbać o siebie, więc jestem przeciwna jakimkolwiek działaniom uniwersytetu, które miałyby na celu wyręczenie studentów i doktorantów w dbaniu o ich własne bezpieczeństwo.*



odpowiedzialności za miejsce, w którym żyją. Dwóch respondentów zwróciło uwagę na fakt, że poprawy wymaga system kar (w tym dyscyplinarnych), które można stosować w odniesieniu do mieszkańców domów studenckich. Kary zostały uznane za zbyt mało uciążliwe i zbyt powolne. Postulowano m. in. wprowadzenie niewielkich kar finansowych za złamanie regulaminu, które byłyby wymierzone niezwłocznie, co czyniłoby je skuteczniejszymi.

Respondenci sceptycznie odnosili się do pomysłu powierzenia dbałości o bezpieczeństwo na uczelniach podmiotom innym niż rektor (ewentualnie jego pełnomocnik, kierownik jednostki czy inna osoba decyzyjna), w szczególności zaś nie popierali powierzenia Policji zadań w tym zakresie. Motywowali oni swoje stanowisko przede wszystkim zróżnicowaniem uczelni co do wielkości oraz specyfiki podejmowanych działań: (...) *gdyby był np. odgórny obowiązek powołania zespołu [do spraw bezpieczeństwa], to nie można by już powołać jednej osoby, a w przypadku mniejszej uczelni, zespół niekoniecznie ma sens.*

Większość uczestników wywiadów z UJ zwracała uwagę na potrzebę zapewnienia pomocy psychologicznej dla studentów tej uczelni, część z nich przyznała nawet, że sądziła, że tego typu poradnia już istnieje. Na temat tego, czy pomoc ta powinna być świadczona w ramach struktur UJ czy poza nimi, zdania były podzielone. Zwolennicy funkcjonowania poradni psychologicznej czy dyżurnego psychologa na uniwersytecie zwracali uwagę, że zwiększyłyby to dostępność pomocy. Natomiast przeciwnicy takiego rozwiązania podnosili, że generuje ono niepotrzebne koszty i „mnoży byty”, ponieważ pomoc dla osób ubezpieczonych jest powszechnie dostępna oraz, że mógłby powstać opór przed korzystaniem z takich usług z uwagi na włączenie poradni w struktury uniwersyteckie, co wiązano z ewentualnym reprezentowaniem przez tą instytucję interesów uczelni.<sup>39</sup> Ponadto podkreślono, że w jednej ze szkół wyższych kilka lat wcześniej w odpowiedzi na potrzeby zgłaszane przez studentów zatrudniono psychologa, jednak zaoferowana pomoc nie cieszyła się zainteresowaniem:<sup>40</sup> (...) *siedziała Pani i czekała, w końcu nie przychodziła i nikt tego też nie zauważył i potem się wszyscy zdziwili, że nie ma jej już od miesiąca.*

Respondenci poproszeni o wskazanie sposobów ulepszenia stosowanych na Uniwersytecie Jagiellońskim rozwiązań, które mają na celu zapewnienie bezpieczeństwa skupili się przede wszystkim na zadaniach oraz roli Pełnomocnika Rektora UJ ds. bezpieczeństwa studentów i doktorantów. Reprezentanci samorządu studentów uznali, że z uwagi na bezpośrednie oraz zwracające uwagę już w nazwie stanowiska powiązanie z rektorem, osoba pełniąca tę funkcję może spotykać się z pewną nieufnością – student może obawiać się, że wbrew jego woli poinformuje ona władze uczelni o zgłoszonej przez niego sprawie. Jako najprostszą metodę rozwiązania problemu wskazano zmianę nazwy tego stanowiska. Zwrócono również szczególną uwagę na fakt, że pełnomocnik

<sup>39</sup> W ramach wspomnianej wyżej inicjatywy „Stacja Konstelacja” spotkania z psychologiem lub psychiatrą mają charakter wyłącznie rozmowy wspierającej uczestnika w poradzeniu sobie z problemami (nie jest oferowana żadna forma leczenia psychiatrycznego). Osoby chcące skorzystać z pomocy mogą zachować anonimowość, a ich dane nie są nigdzie rejestrowane. Więcej: [http://www.konstelacja.lwa.pl/pl.zasady\\_uczestnictwa\\_w\\_inicjatywie.html](http://www.konstelacja.lwa.pl/pl.zasady_uczestnictwa_w_inicjatywie.html) (pobrano 30.07.2013 r.)

<sup>40</sup> Problem ten nie dotknął inicjatywy „Stacja Konstelacja”. W związku z bardzo dużym zainteresowaniem konsultacjami, władze uczelni przeznaczyły dodatkowe środki na sfinansowanie dyżurów, dzięki czemu czterokrotnie zwiększono ich liczbę.

w sytuacjach konfliktowych powinien służyć pomocą, pośredniczyć w rozmowach między studentami i władzami uczelni. W związku z tak zarysowanymi zadaniami pełnomocnika respondentom konieczne wydaje się również powierzeniu mu (...) *większych kompetencji do działania w administracji uczelni – [powinien on] mieć dostęp do dokumentów studentów czy współpracować z dziekanami.*

Zasadniczą kwestią podnoszoną przez osoby uczestniczące w wywiadach z UJ była konieczność popularyzowania instytucji pełnomocnika oraz propagowania wiedzy na temat jego działań. Przedstawiciel samorządu studentów podkreślił, że (...) *większość studentów nie ma pojęcia, że jest ktoś taki, jak pełnomocnik ds. bezpieczeństwa*, dlatego też należałoby tak kształtować współpracę tej jednostki z samorządem studenckim, by pokazać, że (...) *pełnomocnik to nie jest do końca ciało rektora, które kieruje się wyłącznie interesem uniwersytetu.* Konieczne jest przełamanie stereotypowego wizerunku pełnomocnika ds. bezpieczeństwa, który kojarzy się studentom m.in. ze zwierzchnikiem straży rektorskiej lub osobą odpowiedzialną za właściwe ulokowanie gaśnic w budynkach uczelni. W tym celu należy promować tę instytucję, jako służącą pomocą w rozwiązywaniu problemów związanych z bezpieczeństwem osobistym studentów i doktorantów.<sup>41</sup>

### **Podsumowanie – problemy, dobre praktyki, postulaty**

Przeprowadzone badania pozwoliły na zidentyfikowanie szeregu problemów dotyczących zapewniania bezpieczeństwa na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz innych krakowskich uczelniach. Po pierwsze, wydaje się, że nawet w tych szkołach wyższych, które od lat z powodzeniem realizują ZPB, brakuje systemowego podejścia do problemu bezpieczeństwa osobistego studentów, szczegółowych procedur reagowania na zaistniałe zdarzenia (szczególnie w sferze wolności seksualnej). Owszem, w części uczelni funkcjonują specjalnie opracowane formularze, przy pomocy których można zgłosić zaistniałe zdarzenie, jednak w praktyce są one przez osoby pokrzywdzone wykorzystywane rzadko.<sup>42</sup> Z perspektywy pracowników<sup>43</sup> administracji uczelni niezbędny jest raczej zbiór kasusów (na przykład w formie krótkich pytań i odpowiedzi), w oparciu o które mogliby podejmować reakcję zgodną z polityką uczelni, a także kompleksowa informacja o tych jednostkach uczelni i innych partnerach (np. Policji, NGOs etc.), którzy mogą pomóc w rozwiązaniu konkretnego problemu. W tym kontekście dla osiągnięcia pożądanego stanu rzeczy niezbędne są szkolenia pracowników (na przykład w ramach obowiązkowych kursów BHP).

<sup>41</sup> Jedną z odpowiedzi na ten postulat będzie zamieszczenie w kolejnej edycji kalendarza studenckiego (na rok akademicki 2013/2014) przygotowanego przez SSUJ wkładki z informacją o serwisie Bezpieczny Student UJ.

<sup>42</sup> Przyczyny mogą być rozmaite: niedostrzeganie potrzeby zgłaszania zdarzenia postrzeganego jako błahe, zaś w wypadku zdarzeń poważnych, niechęć do dublowania działań na uczelni i przed organami ścigania. W sytuacji, gdy uczelnie dysponują niewielkimi możliwościami w zakresie reagowania (postępowanie dyscyplinarne ze wszystkimi jego ograniczeniami), trudno oczekiwać wzrostu liczby oficjalnych skarg.

<sup>43</sup> Warto podkreślić, że procedur brakuje nie tylko podmiotom bezpośrednio zajmującym się problematyką zapewniania bezpieczeństwa, ale także innym instytucjom uczelnianym (np. samorządom), których przedstawiciele nie wiedzą jak reagować, gdy zgłasza się do nich ofiara przestępstwa i są zmuszeni do kierowania się intuicją lub każdorazowego poszukiwania kazuistycznych rozwiązań.

Drugi poważny problem to ograniczony zasięg współpracy różnorodnych podmiotów w działaniach na rzecz bezpieczeństwa. Jak już wcześniej wzmiankowano, mimo iż jednym z głównych założeń projektu ZPB jest współpraca pomiędzy licznymi partnerami na rzecz możliwie najefektywniejszego zapewniania bezpieczeństwa w określonym obszarze działania, na objętych badaniem uczelniach współpraca ta ogranicza się w zasadniczej mierze do Policji. Ten sam problem dotyczy również współpracy instytucji działających wewnątrz uczelni. Badania pokazały, że zbyt mały jest zakres współdziałania pomiędzy podmiotami, których celem jest bezpośrednie zapewnianie bezpieczeństwa studentów i doktorantów (np. pełnomocnikami), a innymi instytucjami działającymi w danej szkole wyższej (choćby administracją domów studenckich). Podmioty uczelniane z kolei napotykały często trudności w pozyskiwaniu partnerów do działania wśród studentów i doktorantów, np. w samorządach czy radach mieszkańców akademików.

Kolejny dostrzeżony problem to ograniczenie aktywności pełnomocników do niezbędnego minimum. Jako jednoosobowy koordynator działań na rzecz bezpieczeństwa pełnomocnik często nie jest w stanie jednocześnie reagować, przeciwdziałać, prowadzić działań promocyjnych czy utrzymywać stałego kontaktu z partnerami itd. W konsekwencji aktywność pełnomocnika przyjmuje przeważnie postać „łatania dziur” – ogranicza się do załatwiania problemów bieżących, co uniemożliwia albo znacząco utrudnia „systemowe”, strategiczne działania na rzecz bezpieczeństwa. Dodatkowym problemem, o czym wspomniano już w artykule, jest również zatrudnianie pełnomocników w niepełnym wymiarze czasu pracy oraz pełnienie przez nich innych funkcji w uczelnianej administracji, co w jeszcze większym stopniu wpływa na minimalizację ich aktywności w obszarze bezpieczeństwa. Realistycznie patrząc, w dobie kryzysu ekonomicznego budowanie zespołu osób zajmujących się systemowo zagadnieniami związanymi z bezpieczeństwem jest oczywiście poważnie utrudnione. W częściowym rozwiązaniu tego problemu może pomóc korzystanie przez pełnomocników z pomocy wolontariuszy. Ma to swoje dobre strony, pozwala bowiem zaangażować do współpracy studentów potrafiących często świetnie rozpoznać pożądane kierunki działań oraz dostarczyć informacji o atrakcyjnych dla ich kolegów sposobach oddziaływania profilaktycznego. Należy jednak mieć na względzie, że taka forma działalności w dłuższej perspektywie może stanowić duże zagrożenie dla jej stabilności.

Poważną trudność stanowi również fragmentaryczność lub brak wiedzy pracowników uczelni oraz beneficjentów działań (tj. studentów i doktorantów) na temat zajmujących się kwestią bezpieczeństwa instytucji uczelnianych. Rozwiązaniu tego problemu sprzyja aktywne promowanie działalności pełnomocnika (kampanie, akcje ulotkowe, spotkania z organizacjami studenckimi) oraz prowadzenie obowiązkowych szkoleń z zakresu bezpieczeństwa dla studentów pierwszych lat studiów. Konieczne jest informowanie o działalności wszelkimi dostępnymi kanałami (serwisy internetowe, telebimy na korytarzach, mailing ogólnouczelniany, newslettery etc.). Szczególne znaczenie przypisać należy stronie internetowej poświęconej bezpieczeństwu, która stanowić może

wyczerpujące źródło informacji na temat prowadzonych działań, sposobów przeciwdziałania wiktyimizacji oraz możliwości uzyskania pomocy.<sup>44</sup>

Wśród dobrych praktyk zidentyfikowanych podczas badań wymienić należy przede wszystkim:

- organizowanie kampanii oraz happeningów na rzecz bezpieczeństwa, dzięki którym uczelnia ma możliwość realizowania misji wychowawczej i edukacyjnej; daje to szansę zwrócenia uwagi na zjawiska niepożądane oraz zaoferowania studentom pożądanych i efektywnych sposobów radzenia sobie z nimi;
- zachęcanie studentów i doktorantów do włączania się w działalność promującą bezpieczeństwo na uczelni; doskonały przykład stanowią tu funkcjonujący na AGH „MS Patrol”, kampania *Bezpieczny Student – imprezuj bezpiecznie na UJ*, happeningi na UEK; przekazanie studentom zadań z tego zakresu, a tym samym przeniesienie na nich części odpowiedzialności za bezpośrednią dbałość o porządek i bezpieczeństwo, sprzyja ich aktywizacji oraz buduje świadomość, że bezpieczeństwo uczelni przekłada się na właściwe funkcjonowanie osób studiujących i pracujących na niej, stanowi ono swoiste dobro wspólne;
- włączanie elementów szkolenia z zakresu bezpieczeństwa do programu obozów adaptacyjnych dla studentów, którzy mają rozpocząć naukę na uczelni (rozwiązanie stosowane na AGH); pozwala ono uświadomić przyszłym studentom, z jakimi zagrożeniami mogą się zetknąć oraz dostarczyć im niezbędnych informacji o instytucjach pomocowych, co może pozytywnie wpłynąć na ich poczucie bezpieczeństwa;
- poprzedzanie działań na rzecz bezpieczeństwa analizą zagrożeń przeprowadzaną w oparciu o cykliczne badania poczucia bezpieczeństwa; uczelnia ma dzięki temu możliwość monitorowania sytuacji w zakresie poczucia bezpieczeństwa oraz zyskuje pewność, że podejmowane przez nią działania są właściwie ukierunkowane (dotyczą rzeczywistych zagrożeń).<sup>45</sup>

<sup>44</sup> W lipcu 2013 r. strony internetowe poświęcone bezpieczeństwu na uczelni zawierające m.in. informacje o inicjatywach na rzecz bezpieczeństwa, porady dot. bezpieczeństwa, listę miejsc, w których osoba pokrzywdzona może znaleźć pomoc (prawną, psychologiczną), prowadzone przez pełnomocników funkcjonowały jedynie na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie oraz Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, <http://www.bezpieczna-uczelnia.ae.krakow.pl/>, <http://www.bezpieczny-student.uj.edu.pl/> (pobrano 30.07.2013 r.) Pod adresem <http://bezpieczenstwo.ka.edu.pl/> (strona internetowa Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego) pojawiał się komunikat „Serwis zablokowany”. Na stronach Uniwersytetu Rolniczego im. H. Kołłątaja w Krakowie, Akademii Wychowania Fizycznego im. B. Czecha w Krakowie, Akademii Górniczo-Hutniczej im. S. Staszica w Krakowie oraz Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu zostały zamieszczone informacje o przystąpieniu do programu ZPB, a w wybranych także o uzyskaniu certyfikatu „Uczelni Wyższej Promującej Bezpieczeństwo”.

<sup>45</sup> Np. ankiety przeprowadzone w Krakowskiej Akademii pozwoliły na zidentyfikowanie problemu braku bezpiecznego przejścia dla pieszych, umożliwiającego wybór najkrótszej drogi z przystanku na teren uczelni, który rozwiązano przy współpracy z radą dzielnicy XIII, samorządem, Policją oraz Strażą Miejską.

Podsumowując, tworzenie skutecznych instytucjonalnych rozwiązań na rzecz bezpieczeństwa w szkołach wyższych wymaga przede wszystkim podtrzymywania szeroko zakrojonej sieci partnerów zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych oraz dbałości o sprawny przepływ informacji między nimi. Kluczowe jest też włączanie w projektowanie i realizację działań ich beneficjentów; koncentracja aktywności na profilaktyce i edukacji oraz docieranie z informacją o działalności do potencjalnych potrzebujących; diagnozowanie problemów z wykorzystaniem metod naukowych. Wreszcie nie należy zapominać o umożliwianiu pełnomocnikom efektywnego wypełniania stawianych przed nimi zadań poprzez zapewnienie im odpowiedniego budżetu, zaplecza technicznego i wsparcia władz uczelni. Tylko w ten sposób podejmowane działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa mogą przynieść rzeczywisty efekt w postaci poprawy obiektywnego oraz subiektywnego bezpieczeństwa studentów i doktorantów oraz odpowiadać na ich realne potrzeby.

### **Streszczenie**

Podstawowym celem niniejszego artykułu jest analiza rozwiązań sprzyjających poprawie bezpieczeństwa i porządku stosowanych w krakowskich szkołach wyższych. Wobec dostrzegalnego procesu instytucjonalizacji uczelnianych działań na rzecz bezpieczeństwa oraz wzrostu znaczenia prewencji w polityce kryminalnej, wydaje się, iż zapoznany dotąd w nauce polskiej temat bezpieczeństwa studentów w kontekście procesu studiowania wart jest pogłębienia. Artykuł zawiera omówienie wyników badań jakościowych przeprowadzonych w Krakowie w 2012 r. W oparciu o krytyczną analizę dotychczasowych działań na rzecz bezpieczeństwa na Uniwersytecie Jagiellońskim, analizę istniejących dobrych praktyk, skutecznych rozwiązań przyjętych na innych krakowskich uczelniach oraz rozpoznanie potrzeb w tym zakresie sformułowane zostały wnioski dotyczące podstawowych trudności, koniecznych zmian oraz pożądanych kierunków rozwoju efektywnych systemów zapewniania bezpieczeństwa studentom i doktorantom.

### **Summary**

The main goal of this article is to analyze applied at colleges in Cracow solutions which improve safety and order. Considering a visible institutionalization of university actions promoting safety and a growing importance of crime prevention in the criminal policy, it seems that the problem of college students' safety during process of studying is worth exploring. This article discusses results of qualitative research conducted in 2012 in Cracow. Conclusions of the article are referring to the basic difficulties, necessary changes and desired development directions of effective students safety assurance system. These conclusions are based on critical analysis of previous actions promoting safety at the Jagiellonian University, analysis of best practices and effective solutions adopted at other universities in Cracow and identification of needs in this field.

**Bibliografia**

1. Izdebski H., Zieliński J., *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy-Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw*. Warszawa 2011
2. Pyter M. (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Wydawnictwo C. H. Beck. Warszawa 2012
3. Sanetra W., Wierzbowski M. (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego*. Warszawa 2013